

Верховний
Суд

ОГЛЯД
судової практики
Касаційного цивільного суду
у складі Верховного Суду
(актуальна практика)

Рішення, внесені до ЄДРСР,
за листопад 2025 року

1. Спори про захист честі, гідності і ділової репутації.....	9
1.1. Поширення інформації у формі колективного звернення до державних органів із повідомленням про можливі правопорушення посадових осіб, яке має суспільний інтерес та спрямоване на ініціювання перевірки, саме по собі не свідчить про поширення недостовірної інформації в розумінні статті 277 ЦК України.....	9
2. Спори, що виникають із питань захисту права власності	11
2.1. Будівництво, здійснене без належного відведення земельної ділянки та без отримання передбачених законом дозвільних документів, є самочинним незалежно від подальшої державної реєстрації прав чи укладених правочинів щодо такого майна; воно не породжує права власності та підлягає усуненню, у тому числі шляхом знесення, для відновлення порушених прав власника або користувача земельної ділянки.....	11
2.2. Якщо майно тривалий час перебувало в цивільному обігу як житлове, було приватизоване та неодноразово відчужувалося за оплатними договорами, а державні реєстри не містили відомостей про права чи обтяження позивача, добросовісний набувач вправі покладатися на ці дані та набуває майно вільним від незареєстрованих прав. За відсутності заперечень позивача понад 16 років і з огляду на послідовні відчуження помилковий кадастровий номер у договорі не свідчить про недобросовісність набувача та не є підставою для витребування будинку	13
3. Спори, що виникають із земельних правовідносин	15
3.1. Паспорт громадянина України є достатнім документом для підтвердження особи та громадянства при участі в земельних торгах щодо продажу земельної ділянки сільськогосподарського призначення. Вимога організатора торгів подавати додаткові документи для підтвердження громадянства, зокрема довідку ДМС, не передбачена нормами земельного законодавства.....	15
3.2. Земельні ділянки для поховання є спеціально відведеними земельними ділянками, які не можуть використовуватися для інших цілей. Органи місцевого самоврядування мають право відводити сектори для почесних поховань, військових поховань, а також для поховань за національною чи релігійною ознакою, включаючи створення меморіальних бульварів, скверів, парків і курганів Слави поза територією місць поховання	16

3.3. Скасування державної реєстрації права власності на нерухоме майно сусіднього землевласника не є належним способом захисту порушеного права власності на земельну ділянку у випадку наявності спору щодо накладання меж земельних ділянок. Власник земельної ділянки, межі якої накладаються на сусідню земельну ділянку, має право захистити своє право власності шляхом усунення перешкод у користуванні, а не шляхом скасування державної реєстрації права власності сусіднього землевласника на нерухоме майно	18
4. Спори, що виникають із правочинів, зокрема договорів.....	20
4.1. Попередній договір не може визнаватися удаваним у частині окремих його положень, оскільки за змістом статті 235 ЦК України удаваність може існувати щодо виду правочину, а не його окремих умов, адже норми ЦК України не допускають такої правової конструкції, як удаваність у частині умов правочину	20
4.2. Ініціювання процедури Chargeback є правом, а не обов'язком банку і можливе лише до завершення транзакції в межах систем взаєморозрахунків за операціями з платіжних карт. Банк-емітент, який виконує платіжні операції, не несе відповідальності за шахрайські або недобросовісні дії третіх осіб, якщо клієнт добровільно здійснив операції.....	21
5. Спори, що виникають із трудових правовідносин.....	23
5.1. Міський голова не наділений повноваженнями зупиняти процедуру призначення переможця конкурсу на посаду керівника закладу загальної середньої освіти. ЗУ «Про повну загальну середню освіту» та відповідне Положення про проведення конкурсу не передбачають заборони на укладення контракту з переможцем конкурсу в разі оскарження його результатів. Відмова у призначенні може бути визнана законною лише за наявності належних та допустимих доказів фактичного оскарження результатів конкурсу в передбаченому законом порядку.....	23
5.2. Річний строк для звернення роботодавця до суду з позовом про стягнення майнової шкоди з працівника обчислюється з дня її виявлення. Якщо шкоду встановлено актом інвентаризації, ревізії або перевірки, днем виявлення вважається день підписання відповідного документа. Наявність кримінального провадження щодо працівника не впливає на юридичну силу таких актів і не зупиняє перебіг річного строку	24

5.3. Строковий трудовий договір (контракт) припиняється з моменту закінчення строку його дії відповідно до п. 2 ч. 1 ст. 36 КЗпП України без видачі окремого наказу роботодавцем, якщо контракт передбачає, що останній день строку є останнім робочим днем. За відсутності продовження трудових відносин і фактичного виконання працівником обов'язків додаткові дії щодо оформлення припинення роботодавцем не зобов'язаний вчиняти	27
5.4. Право роботодавця на звільнення за п. 8 ст. 40 КЗпП України виникає з моменту набрання законної сили постановою органу, уповноваженого накладати адміністративне стягнення. Місячний строк для застосування дисциплінарного стягнення обчислюється з цього моменту, а не з дня вчинення проступку, що відповідає принципу невинуватості працівника до набрання постановою законної сили.....	28
6. Спори, що виникають із житлових правовідносин.....	30
6.1. Житлове приміщення не вважається «житлом» у розумінні п. 1 ст. 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, якщо особа не довела достатнього та сталого зв'язку з ним. Виселення зі службового житла, яке не є єдиним місцем проживання для особи чи її сім'ї, не порушує справедливого балансу між суспільним інтересом і правами цієї особи та має легітимну мету.....	30
7. Спори, що виникають із сімейних правовідносин	32
7.1. Майновий інтерес одного з подружжя щодо спільного сумісного майна може бути захищений шляхом стягнення грошової компенсації вартості його частки, навіть якщо оспорюваний договір купівлі-продажу був укладений без згоди іншого з подружжя. Вибір способу захисту права залишається за власником частки, а відсутність фраздаторних ознак у правочині (наприклад, відсутність боргових зобов'язань та здійснення продажу під час шлюбу до поділу майна) виключає підстави для визнання договору недійсним	32
8. Спори, що виникають із спадкових правовідносин	33
8.1. Солідарна відповідальність виникає лише у випадках, прямо визначених законом або договором, зокрема в разі неподільності предмета зобов'язання. Законодавство не встановлює солідарної відповідальності спадкоємців за боргами спадкодавця. Кожен спадкоємець відповідає перед кредитором	

у межах своєї частки у спадщині, тому стягнення боргу здійснюється з кожного спадкоємця пропорційно його спадковій частці	33
8.2. Спадкоємець, який не є стороною виконавчого провадження, у якому накладено арешт на майно, має право звернутися до суду з позовом про зняття арешту з цього майна, незалежно від стадії оформлення документів про право на спадщину. Процесуально належним способом захисту є позов, а не скарга на дії виконавця	35
8.3. Положення чинного ЦК України не застосовуються до правочинів, учинених до набрання ним чинності, зокрема й щодо нікчемності. За ЦК УРСР 1963 року не існувало конструкції нікчемного правочину – угода могла бути визнана недійсною виключно за рішенням суду. Відмова нотаріуса у вчиненні нотаріальної дії на підставі невідповідності правовстановлюючого документа, укладеного під час дії ЦК УРСР 1963 року, вимогам сучасного законодавства є неправомірною.....	36
8.4. Частка учасника в статутному капіталі товариства є складовою спадкового майна і успадковується спадкоємцями в повному обсязі, якщо відсутні достовірні докази виключення учасника, зменшення статутного капіталу або ліквідації товариства. Товариство зобов'язане надати спадкоємцям інформацію про розмір частки для оформлення спадкових прав.	38
9. Спори, пов'язані з відшкодуванням шкоди.....	39
9.1. Особа, яка вчинила злочин, зобов'язана відшкодувати витрати закладу охорони здоров'я на лікування потерпілого від цього злочину. Сума коштів стягується судом з обвинуваченого або особи, яка за законом несе цивільну відповідальність за шкоду, за позовом закладу охорони здоров'я або прокурора	39
9.2. У справах про відшкодування шкоди, завданої неналежним наданням медичної допомоги пацієнт доводить наявність шкоди та причинно-наслідковий зв'язок, тоді як медичний заклад повинен спростувати протиправність своїх дій і свою вину. Наявність експертного висновку про причинний зв'язок перекладає на заклад обов'язок його спростування або проведення додаткових експертиз, а вимога до пацієнта доводити вину конкретного лікаря порушує принцип справедливого розгляду	41
10. Справи окремого провадження.....	42

10.1. Для встановлення факту перебування онуків на утриманні діда заявник повинен надати належні та допустимі докази, які підтверджують, що матеріальна допомога від утримувача була постійним і основним джерелом засобів для існування малолітніх дітей. Відсутність доказів постійного характеру допомоги та її визначального значення для забезпечення існування малолітніх дітей є підставою для відмови у встановленні юридичного факту перебування на утриманні 42

11. Застосування норм процесуального права 44

11.1. Скасування усиновлення є особистим немайновим правом, яке не входить до складу спадщини. Процесуальне правонаступництво можливе лише при переході матеріальних прав від однієї особи до іншої, а оскільки скасування усиновлення припиняє особисті та майнові права й обов'язки між дитиною та її усиновлювачами і відновлює права й обов'язки між дитиною та її батьками чи родичами за походженням, такі правовідносини не допускають правонаступництва 44

11.2. Наслідки ухилення учасника справи від участі в експертизі, передбачені статтею 109 ЦПК України, можуть бути застосовані лише після постановлення ухвали про призначення експертизи та встановлення факту реального ухилення особи від її проведення, тому застосування цих норм без призначення експертизи є передчасним і юридично необґрунтованим 45

11.3. Розгляд апеляційної скарги у справах про стягнення аліментів без визначеної ціни позову не може здійснюватися без повідомлення учасників справи. Апеляційний суд вправі застосувати спрощене позовне провадження без виклику сторін лише після належного визначення ціни позову та перевірки, що вона не перевищує встановлені ЦПК України межі. У випадку невизначеної ціни позову сторони у справі повинні бути повідомлені про дату, час і місце розгляду справи 46

11.4. Районні територіальні центри комплектування та соціальної підтримки є відокремленими підрозділами та не мають статусу юридичних осіб. Філії і представництва без статусу юридичної особи не мають цивільної процесуальної дієздатності й не можуть бути стороною у цивільному процесі. Тому справи, в яких відповідачем зазначено таку філію чи представництво, не підлягають розгляду, оскільки відсутня належна сторона, а отже неможливо вирішити цивільний спір 47

- 11.5. На етапі вирішення питання про прийняття заяви про перегляд заочного рішення суд першої інстанції перевіряє виключно її відповідність вимогам ст. 285 ЦПК України щодо форми та змісту, у тому числі наявність зазначених заявником обставин, які вказують на поважність причин його неявки чи неповідомлення суду. Натомість оцінка того, чи є такі причини поважними, здійснюється судом уже під час розгляду заяви по суті відповідно до ст. 288 ЦПК України, а не на стадії вирішення питання про її прийняття..... 47
- 11.6. Залишення зустрічного позову без розгляду на стадії апеляційного перегляду з мотивів пропуску строку його подання є неправомірним, якщо суд першої інстанції вже вирішив його по суті, оскільки чинне процесуальне законодавство не передбачає такої підстави для відмови у розгляді зустрічного позову..... 48
- 11.7. У разі заподіяння шкоди здоров'ю внаслідок ДТП за участю транспортного засобу з іноземною реєстрацією, щодо якого видано страховий сертифікат «Зелена картка», або незастрахованого транспортного засобу належним відповідачем щодо позовних вимог, що підлягають задоволенню за рахунок регламентних виплат, є Моторне (транспортне) страхове бюро України..... 49
- 11.8. Апеляційний суд не наділений повноваженнями закривати провадження з підстав його помилкового відкриття або повторно оцінювати поважність причин пропуску строку після їх поновлення. Подання недостовірних відомостей з метою неправомірного поновлення строку може бути кваліфіковано як зловживання процесуальними правами та тягне відповідальність відповідно до ст. 44 ЦПК України 51
- 11.9. Чоловік, який вважає себе біологічним батьком дитини, має право на позов про визнання батьківства незалежно від запису в Книзі реєстрації народжень або заяв іншої особи. Ухилення матері від генетичної експертизи розцінюється як спроба приховати істину, а обов'язок повідомлення про призначення експертизи покладається на суд..... 52
- 11.10. У спорах про виселення зі службового житла, де зареєстрована та проживає неповнолітня дитина, ця дитина має бути залучена до участі у справі як відповідач, а не як третя особа 53
- 11.11. Якщо закінчення річного строку на апеляційне оскарження судового рішення припадає на вихідний день, останнім днем строку є перший після

нього робочий день. Подання апеляційної скарги в такий робочий день вважається вчиненим у межах строку, а не після його спливу. Суд апеляційної інстанції не може відмовити у відкритті апеляційного провадження на підставі ч. 2 ст. 358 ЦПК України через нібито пропуск річного строку, якщо апеляційну скаргу подано в перший робочий день після вихідного, на який припадало закінчення річного строку.....	54
11.12. Для зупинення провадження у справі відповідно до п. 10 ч. 1 ст. 252 ЦПК України у зв'язку з переглядом судового рішення в касаційному порядку ВП ВС необхідна наявність подібних правовідносин, які оцінюються за змістовим, суб'єктним та об'єктним критеріями, причому змістовий критерій є ключовим. Відмінності за предметом, підставами позову, умовами застосування норм або частково за суб'єктним складом свідчать про відсутність подібності правовідносин та підстав для зупинення провадження. Апеляційний суд не може застосовувати зазначену норму для зупинення провадження, якщо справа ще не прийнята до провадження ВП ВС	55

1. Спори про захист честі, гідності і ділової репутації

1.1. Поширення інформації у формі колективного звернення до державних органів із повідомленням про можливі правопорушення посадових осіб, яке має суспільний інтерес та спрямоване на ініціювання перевірки, саме по собі не свідчить про поширення недостовірної інформації в розумінні статті 277 ЦК України

26 листопада 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційні скарги ОСОБА_1 та ОСОБА_2 у справі за позовом ОСОБА_1, ОСОБА_2 до ГО «Бізнес-Союз «Порада», ТОВ «Компанія Стінгрей», ТОВ «Альбакор», асоціації «Українських імпортерів риби та морепродуктів» про захист честі, гідності та ділової репутації.

На обґрунтування заявлених вимог позивачі вказували, що вони є посадовими особами Держпродспоживслужби в Запорізькій області. На веб-сайті ГО «Бізнес-Союз «Порада» опубліковано статтю та матеріали, у яких зазначено, що позивачі нібито вимагали хабарі за видачу дозвільних документів для експорту продукції підприємств ТОВ «Альбакор» та ТОВ «Компанія Стінгрей». У публікаціях поширено твердження про їх корупційну діяльність, зокрема фотографію ОСОБА_1 із написом «Хабарник». Стверджували, що інформація є неправдивою, оскільки немає судових рішень, які доводять їхню винуватість у корупції або одержанні неправомірної вигоди. Публікації доступні широкому колу осіб, включно з керівництвом, підлеглими та громадянами. Також до позовних вимог додали заяву керівників ТОВ «Альбакор» та ТОВ «Компанія Стінгрей», надіслану органам влади, яка містить аналогічні твердження про хабарі з боку позивачів, тому позивачі вважають, що поширення цієї інформації порушує їхні немайнові права на честь, гідність та ділову репутацію, оскільки формує негативну суспільну оцінку та штучне уявлення про корумпованість органів Держпродспоживслужби.

Суд першої інстанції позов задовольнив частково, визнав поширену ГО «Бізнес-Союз «Порада» інформацію на сайті www.porada.zp.ua та поширену ТОВ «Компанія Стінгрей», ТОВ «Альбакор» та асоціацією «Українських імпортерів риби та морепродуктів» у заяві, направлений до ГО «Бізнес-Союз «Порада» та державних органів, недостовірною та такою, що порушує честь, гідність і ділову репутацію позивачів, зобов'язав ГО «Бізнес-Союз «Порада» спростувати ці відомості шляхом публікації інформації про рішення суду та повного тексту його резолютивної частини, а також розмістити фото ОСОБА_1 без образливого напису. Мотивуючи рішення, суд зазначив, що поширені твердження є фактичними, стверджувальними та містять звинувачення у кримінальному правопорушенні, яке щодо позивачів не доведено, а кримінальне провадження

не стосується їх особисто. Інформація має негативний характер і принижує їхню честь і репутацію. Водночас суд відмовив у зобов'язанні юридичних осіб відкликати заяву, пославшись на гарантію права на звернення, передбачену ст. 40 Конституції України.

Апеляційний суд рішення суду першої інстанції скасував, ухвалив нове судове рішення, яким у задоволенні позову відмовив, вказавши, зокрема, те, що інформація, викладена у колективному зверненні відповідачів, не може вважатися недостовірною, оскільки вона підлягає перевірці у встановленому законом порядку в межах кримінального провадження, відкритого на підставі наведених у зверненні обставин. Крім того, позивачі не довели, які саме їх права порушено, не підтвердили зловмисного наміру відповідачів чи завдання шкоди їх немайновим благам, а також не подали належних доказів недостовірності інформації.

ВС погодився з висновками апеляційного суду з огляду на таке.

Межа допустимої критики щодо публічної особи значно ширша, ніж щодо пересічного громадянина. Публічні особи відкриті для посиленої уваги суспільства та повинні виявляти більшу терпимість до критики, сатири й провокацій. Поширення інформації, яку позивачі вважають недостовірною та такою, що принижує їх честь, гідність і ділову репутацію, у публікації на сайті ГО «Бізнес-Союз «Порада» та одночасне направлення колективного звернення до правоохоронних та контролюючих органів з метою перевірки можливих корупційних правопорушень саме по собі не є підставою для її спростування.

Апеляційний суд встановив, що ГО «Бізнес-Союз «Порада» та інші заявники, припускаючи можливий склад злочину в діях позивачів, звернулися до компетентних органів із проханням перевірити ці відомості. Копії звернення були направлені також до вищих державних інституцій.

Відповідно до ст. 40 Конституції України та ст. 1 ЗУ «Про звернення громадян» кожен має право звертатися до органів влади з заявами чи скаргами, а ці органи зобов'язані їх розглядати та реагувати.

Звернення особи до компетентного органу з інформацією, яка згодом не підтвердилася, саме по собі не є поширенням недостовірної інформації, а є реалізацією конституційного права на звернення, передбаченого ст. 40 Конституції України.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 26 листопада 2025 року у справі № 332/2759/23 (провадження № 61-13996св24) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/132164195>.

2. Спори, що виникають із питань захисту права власності

2.1. Будівництво, здійснене без належного відведення земельної ділянки та без отримання передбачених законом дозвільних документів, є самочинним незалежно від подальшої державної реєстрації прав чи укладених правочинів щодо такого майна; воно не породжує права власності та підлягає усуненню, у тому числі шляхом знесення, для відновлення порушених прав власника або користувача земельної ділянки

12 листопада 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу Дніпровської міської ради у справі за позовом Дніпровської міської ради до ОСОБА_1, ТОВ «ВЕЗЕН», ТОВ «БМТ ЕСТЕЙТ ПЛЮС», ТОВ «БМТ ЕСТЕЙТ», треті особи: Департамент адміністративних послуг та дозвільних процедур Дніпровської міської ради, приватний нотаріус Дніпровського міського нотаріального округу Деллалов А. О., приватний нотаріус Дніпровського міського нотаріального округу Кохан Г. Л., про усунення перешкод в користуванні земельною ділянкою шляхом зобов'язання знести самочинно збудовані споруди, припинення права власності та скасування державної реєстрації права власності.

На обґрунтування заявлених вимог позивач посилався на те, що ОСОБА_1 не набув права власності на автозаправний газовий пункт, оскільки декларація про готовність об'єкта до експлуатації від 26.09.2011 не була зареєстрована ДАБІ, а земельна ділянка належить міській раді і не передавалася під будівництво. Міська рада вважала декларацію підробленою. У зв'язку з цим передача об'єкта в іпотеку ТОВ «ВЕЗЕН» та подальше включення до статутного капіталу ТОВ «БМТ ЕСТЕЙТ ПЛЮС» є недійсними, оскільки ОСОБА_1 не мав права розпоряджатися цим майном, і право власності у ТОВ «ВЕЗЕН» не виникло.

Суд першої інстанції позов задовольнив частково, усунув перешкоди в користуванні земельною ділянкою, зобов'язав ТОВ «БМТ ЕСТЕЙТ» за власний рахунок привести ділянку у належний стан та знести самочинно збудований автозаправний газовий пункт, припинив право власності на зазначений об'єкт та скасував всі записи про державну реєстрацію права власності за відповідачами із закриттям відповідного розділу в реєстрі. Рішення суду мотивовано тим, що ОСОБА_1 не був замовником будівництва АЗП, не замовляв та не отримував дозвільні документи на будівництво та введення об'єкта в експлуатацію. Відповідачі не набули права власності на самочинно збудований об'єкт у встановленому законом порядку. Незаконна державна реєстрація права власності на автозаправний комплекс порушила право власності міської ради на земельну ділянку.

Апеляційний суд рішення суду першої інстанції скасував, ухвалив нове рішення, яким у задоволенні позову відмовив, мотивуючи своє рішення тим, що право власності ТОВ «ВЕЗЕН» на автозаправний газовий пункт виникло на підставі іпотеки та було зареєстроване правомірно, без будь-яких обмежень чи арештів. Передача цього майна до статутного капіталу ТОВ «БМТ ЕСТЕЙТ ПЛЮС» здійснена законно. Доказів самовільного зайняття земельної ділянки не встановлено. Зобов'язання про знесення споруди порушує право власності ТОВ «БМТ ЕСТЕЙТ», гарантоване ст. 41 Конституції України

Верховний Суд не погодився з висновками апеляційного суду, постанову скасував, рішення суду першої інстанції залишив в силі з огляду на таке.

Положеннями ст. 376 ЦК України визначено самочинним будівництвом нерухомість, зведену на не відведеній для цього земельній ділянці, без дозвільних документів, проекту або з істотними порушеннями будівельних норм. Особа, яка її збудувала, не набуває права власності, а за наявності заперечень власника землі чи порушення прав інших осіб об'єкт підлягає знесенню за її рахунок. Державна реєстрація лише фіксує момент виникнення права за умови наявності всіх необхідних юридичних фактів і не змінює правовий режим самочинного будівництва.

Суд першої інстанції встановив, що декларація про готовність об'єкта до експлуатації від 26.09.2011 не була зареєстрована. Дніпровська міська рада не уклала договорів щодо користування земельною ділянкою, де було зведено АЗП, ця ділянка не передавалась у власність, а сама адреса жодному об'єкту в місті не присвоювалася. У кримінальному провадженні повідомлено про підозру щодо підроблення та використання документів на ім'я ОСОБА_1, який не був замовником будівництва, не отримував дозвільних документів і не укладав жодних договорів; усі документи були оформлені іншими особами з використанням підроблених даних.

Верховний Суд виснував, що АЗП є самочинним будівництвом, зведеним невстановленими особами на не відведеній земельній ділянці, без дозволів і без зареєстрованої документації. На підставі підроблених документів було укладено нікчемний договір іпотеки (ст. 228 ЦК України). Реєстрація права власності за ТОВ «ВЕЗЕН», ТОВ «БМТ ЕСТЕЙТ ПЛЮС» та ТОВ «БМТ ЕСТЕЙТ» не спростовує факту самочинності будівництва й не позбавляє міську раду права на захист земельної ділянки відповідно до ч. 4 ст. 376 ЦК України.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 12 листопада 2025 року у справі № 932/4904/20 (провадження № 61-7243св25) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/131791760>.

2.2. Якщо майно тривалий час перебувало в цивільному обігу як житлове, було приватизоване та неодноразово відчужувалося за оплатними договорами, а державні реєстри не містили відомостей про права чи обтяження позивача, добросовісний набувач вправі покладатися на ці дані та набуває майно вільним від незареєстрованих прав. За відсутності заперечень позивача понад 16 років і з огляду на послідовні відчуження помилковий кадастровий номер у договорі не свідчить про недобросовісність набувача та не є підставою для витребування будинку

26 листопада 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу ОСОБА_1, в інтересах якої діяла адвокат, у справі за позовом колективного підприємства «Рембудмонтаж» (далі – КП «Рембудмонтаж») до ОСОБА_1, третя особа – товариство з додатковою відповідальністю «Чернівецький хімічний завод» (далі – ТДВ «Чернівецький хімічний завод»), про витребування майна.

На обґрунтування заявлених вимог позивач вказував, що у процесі приватизації державного майна за договором купівлі-продажу від 30.12.1993 та актом передачі від 01.02.1994 Управління приватизації Чернівецької обласної ради передало МОП «Рембудмонтаж» (правонаступник – КП «Рембудмонтаж») нерухоме майно, яке включало адмінбудівлі, склади, майстерні, навіси, котельню, гаражі, будівлі охорони тощо. Ці об'єкти розташовані на земельній ділянці, що перебувала у постійному користуванні КП «Рембудмонтаж». 30.08.2012 виконавчий комітет Чернівецької міської ради видав КП «Рембудмонтаж» свідоцтво про право власності на зазначені будівлі, а 21.11.2013 право власності зареєстровано в Державному реєстрі речових прав. У 2021 році КП «Рембудмонтаж» з'ясувало, що майстерня літ. Д, яка була частиною майнового комплексу, незаконно приватизована ТДВ «Чернівецький хімічний завод» як житловий будинок, площею 48 кв. м, з присвоєнням адреси. 05.08.2005 ОСОБА_2 видано свідоцтво про право власності на це житло, яке 15.12.2010 було відчужене за договором купівлі-продажу відповідачу.

Суд першої інстанції у задоволенні позову відмовив, вважаючи неможливим ідентифікувати як один об'єкт майстерню літ. Д та житловий будинок. Також суд дійшов висновку про недоведеність позивачем того, що спірне нерухоме майно є власністю КП «Рембудмонтаж». Натомість відповідач законно набула у власність житловий будинок та є його власником.

Справу неодноразово розглядали суди різних інстанцій.

Апеляційний суд рішення суду першої інстанції в частині відмови у задоволенні позовної вимоги про витребування майна скасував, ухвалив в цій частині нове судово рішення, яким позов задовольнив, вказавши, що порушення права власності КП «Рембудмонтаж» на майстерню літ. Д доведено.

ВС не погодився з висновками апеляційного суду, постанову скасував, рішення суду першої інстанції в частині відмови у задоволенні позовної вимоги про витребування майна залишив в силі з урахуванням мотивів, викладених у своїй постанові, з огляду на таке.

Предметом спору у цій справі є витребування з володіння відповідача на користь КП «Рембудмонтаж» нерухомого майна, яке позивач визначає як майстерню літ. Д, а відповідач – як житловий будинок.

Суди встановили, що у 2005 році спірний об'єкт був приватизований ОСОБА_2 як житло та зареєстрований як житловий будинок; до нього підведено комунікації. Доказів, що після 2005 року майно використовувалося позивачем як майстерня, не надано. У 2006 році БТІ повідомило КП «Рембудмонтаж» про реєстрацію права власності ОСОБА_2 на житловий будинок, однак позивач не вчиняв дій для оскарження вибуття майна чи його використання іншими особами.

Після приватизації будинок неодноразово відчужувався: у 2007, 2008, 2010 роках, а відповідач набула його за відплатним договором у 2010 році. Даних про її причетність до незаконного вибуття майна немає. Вона добросовісно володіє об'єктом, проживає у ньому та сплачує комунальні послуги.

Право власності КП «Рембудмонтаж» на майстерню літ. Д вперше зареєстровано лише у 2010 році, повторно – у 2012 році, проте до 2021 року спорів щодо використання приміщення як житла не виникало.

За таких обставин суд помилково витребував майно, оскільки це порушує справедливий баланс між інтересами підприємства, яке понад 16 років не вживало жодних дій для захисту своїх прав, та інтересами добросовісного набувача, яка придбала житло, приватизоване ще у 2005 році. Витребування у цьому випадку суперечить статті 1 Першого протоколу до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 26 листопада 2025 року у справі № 726/1904/21 (провадження № 61-12461св24) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/132164212>.

3. Спори, що виникають із земельних правовідносин

3.1. Паспорт громадянина України є достатнім документом для підтвердження особи та громадянства при участі в земельних торгах щодо продажу земельної ділянки сільськогосподарського призначення. Вимога організатора торгів подавати додаткові документи для підтвердження громадянства, зокрема довідку ДМС, не передбачена нормами земельного законодавства

19 листопада 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу Самарівського відділу державної виконавчої служби у Самарівському районі Дніпропетровської області Південного міжрегіонального управління Міністерства юстиції (м. Одеса) у справі за позовом ОСОБА_1 до Новомосковського ВДВС у Новомосковському районі Дніпропетровської області Південного міжрегіонального управління Міністерства юстиції (м. Одеса) (нині – Самарівський ВДВС у Самарівському районі Дніпропетровської області Південного міжрегіонального управління Міністерства юстиції (м. Одеса)), треті особи: ТОВ «Тендер Хаб», ОСОБА_2, про визнання земельних торгів такими, що відбулися, визнання недійсним рішення про відмову у підписанні протоколу про результати земельних торгів, зобов'язання вчинити певні дії.

На обґрунтування позову позивач вказував, що він як орендар земельної ділянки, площею 5,66 га, строком на 49 років отримав повідомлення про переважне право на придбання цієї ділянки, що виставляється на електронний аукціон, за ціною не нижче нормативної грошової оцінки. 24.01.2024 він подав заяву до оператора електронного майданчика ТОВ «Укрінвестенергоконсалт» на участь у торгах, сплатив реєстраційний і гарантійний внески та надав необхідні документи. 29.01.2024 позивача визначено переможцем аукціону з найвищою ціновою пропозицією. 31.01.2024 автоматично сформовано протокол торгів, однак державний виконавець відмовив у його підписанні, дискваліфікувавши позивача через нібито неподання документів, що підтверджують громадянство. Нового переможця не визначено, земельну ділянку не відчужено. Позивач наголошував, що при поданні документів він належно підтвердив громадянство України, тому дії відповідача вважав протиправними.

Суд першої інстанції, з висновками якого погодився апеляційний суд, позов задовольнив частково, визнав недійсним і скасував рішення державного виконавця про відмову у підписанні протоколу земельних торгів та зобов'язав ВДВС підписати цей протокол із визначенням позивача переможцем, мотивуючи тим, що організатор земельних торгів безпідставно прийняв рішення про відмову у підписанні протоколу про результати земельних торгів. З метою захисту порушеного права позивача, якого було визначено переможцем земельних торгів, суд також вважав за необхідне зобов'язати відповідача як організатора

земельних торгів підписати протокол про результати земельних торгів з визначенням переможця земельних торгів позивача.

Верховний Суд погодився з висновками судів з огляду на таке.

Законодавством визначено, що паспорт громадянина України, зокрема у формі картки з безконтактним електронним носієм, є документом, що підтверджує громадянство України, посвідчує особу власника та є достатнім для підтвердження факту громадянства при участі в земельних торгах.

Вимоги організатора торгів щодо подання учасником – фізичною особою додаткових документів для підтвердження громадянства України (зокрема, довідки з Державної міграційної служби) не відповідають чинному законодавству, оскільки норми ст. 137 ЗК України та Вимог щодо підготовки до проведення та проведення земельних торгів для продажу земельних ділянок та набуття прав користування ними (оренди, суборенди, суперфіцію, емфітевзису), затверджених постановою КМУ від 22.09.2021 № 1013, не містять положень щодо необхідності надання таких додаткових документів.

У цій справі встановлено, що позивач подав заяву на участь у земельних торгах, сплатив внески та був визначений переможцем аукціону. Державний виконавець відмовив у підписанні протоколу торгів, пославшись на ненадання документів про громадянство. Однак позивач для участі у земельних торгах надав електронну копію виданого на його ім'я паспорта громадянина України у формі картки, що містить безконтактний електронний носій.

Таким чином, паспорт громадянина України є достатнім підтвердженням громадянства, і для підтвердження факту громадянства не потрібно надання додаткових документів.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 19 листопада 2025 року у справі № 179/272/24 (провадження № 61-5323св25) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/132043595>.

3.2. Земельні ділянки для поховання є спеціально відведеними земельними ділянками, які не можуть використовуватися для інших цілей. Органи місцевого самоврядування мають право відводити сектори для почесних поховань, військових поховань, а також для поховань за національною чи релігійною ознакою, включаючи створення меморіальних бульварів, скверів, парків і курганів Слави поза територією місць поховання

19 листопада 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку письмового провадження касаційну скаргу ОСОБА_2, яка підписана представником ОСОБА_10, у справі за позовом ОСОБА_1 до спеціалізованого комунального підприємства «Ритуальна служба» Тернопільської міської ради (далі – СКП «Ритуальна служба»), треті особи: виконавчий комітет Тернопільської міської

ради, ОСОБА_3, ОСОБА_4, ОСОБА_5, ОСОБА_6, ОСОБА_7, ОСОБА_8, ОСОБА_9, про визнання дій незаконними та зобов'язання вчинити дії.

На обґрунтування заявлених вимог позивач посилався на те, що його син проходив військову службу в ЗСУ та загинув при виконанні бойового завдання. Його поховано на Микулинецькому кладовищі у Тернополі. Позивачу видано свідоцтво про поховання, однак без зазначення ділянки, ряду та місця поховання. Свідоцтво містить положення про право родичів на встановлення надмогильної споруди відповідно до ст. 25 ЗУ «Про поховання та похоронну справу». Виконавчий комітет Тернопільської міської ради затвердив Положення про Пантеон Героїв у Тернополі (далі – Положення), за яким витрати на поховання та пам'ятники здійснюються за кошти місцевого бюджету, пам'ятники мають єдиний зразок та виготовляються з природного каменю. Спочатку родині було представлено зразки пам'ятників із граніту, але пізніше повідомлено, що вони виготовлятимуться з пісковика, на що родина не погоджувалась. Мати загиблого звернулась за дозволом на індивідуальний пам'ятник, однак отримала відповідь, що такі роботи будуть виконані лише у 2024 році. Позивач вважав, що Положення суперечить Закону, має зворотну дію в часі, не визначає конкретне місце Пантеону та не передбачає документального відведення земельної ділянки для нового будівництва. Крім того, вимоги до споруд та розмірів могил не відповідають державним нормам. Також заборона самовстановлення індивідуальних пам'ятників порушує ст. 25 ЗУ «Про поховання та похоронну справу». Зазначав, що поховання воїнів здійснюється з порушенням санітарних норм та вимог щодо розмірів місця поховання й проходів між могилами.

Суд першої інстанції, з висновками якого погодився апеляційний суд, відмовив у задоволенні позову, зазначивши, що позивач не надав доказів, що він або члени його родини зверталися до відповідача чи виконкому міської ради із заявою та необхідними додатками. Заява дружини позивача від 25.09.2023 без додатків не є зверненням у розумінні законодавства. Позивач не обґрунтував свої дії щодо встановлення надмогильної споруди та дії відповідача, які йому перешкоджали. Вимоги про зобов'язання відповідача не встановлювати споруд без згоди позивача та не чинити перешкод щодо встановлення споруд є похідними від первісних вимог про визнання дій незаконними. Оскільки первісні вимоги судом відхилено, похідні також задоволенню не підлягають.

Верховний Суд, змінюючи мотивувальну частину рішень судів попередніх інстанцій щодо відмови в задоволенні позовних вимог про визнання незаконними дій СКП «Ритуальна служба» щодо визначення розміру земельної ділянки, встановлення надмогильних споруд на земельній ділянці без згоди близьких родичів загиблого, вчинення перешкод позивачу та членам його сім'ї щодо встановлення надмогильних споруд на цій земельній ділянці, зазначив, що спір виник щодо здійснення позивачем прав користувача місця поховання,

зокрема на встановлення намогильної споруди, а позовні вимоги про визнання незаконними дій не є належним способом захисту, оскільки не забезпечують відновлення порушених прав позивача.

Верховний Суд не погодився з висновками судів, судові рішення скасував в частині відмови в задоволенні позовних вимог про зобов'язання не встановлювати намогильних споруд на земельній ділянці без згоди близьких родичів та не чинити перешкоди у встановленні намогильної споруди індивідуального замовлення на могилі загиблого, справу в цій частині передав на новий розгляд до суду першої інстанції, виснувавши, що суди не з'ясували правовий режим земельної ділянки для поховання (зокрема, чи належить до місця почесних поховань), чи порушено права позивача на використання місця поховання встановленням особливих умов використання частини земельної ділянки, відведеної під «Микулинецьке кладовище», не врахували, що такі умови встановлюються виконавчим комітетом Тернопільської міської ради, та питання про визначення належного відповідача (СКП «Ритуальна служба» та/або виконавчий комітет Тернопільської міської ради) у взаємозв'язку з оцінкою наявних в матеріалах доказів суди не здійснили, у зв'язку із чим по суті позов в цій частині не розглянули.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 19 листопада 2025 року у справі № 607/9519/24 (провадження № 61-8798св25) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/132164120>.

3.3. Скасування державної реєстрації права власності на нерухоме майно сусіднього землевласника не є належним способом захисту порушеного права власності на земельну ділянку у випадку наявності спору щодо накладання меж земельних ділянок. Власник земельної ділянки, межі якої накладаються на сусідню земельну ділянку, має право захистити своє право власності шляхом усунення перешкод у користуванні, а не шляхом скасування державної реєстрації права власності сусіднього землевласника на нерухоме майно

26 листопада 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу ОСОБА_1, в інтересах якого діяв адвокат Патокін М. Б., у справі за позовом ОСОБА_1 до ОСОБА_2, треті особи: Богданівська сільська рада Павлоградського району Дніпропетровської області, Друга Павлоградська державна нотаріальна контора Дніпропетровської області, державний реєстратор Глеюватської сільської ради Дніпропетровської області, про визнання незаконними та скасування рішень про державну реєстрацію права власності, визнання недійсним свідоцтва про право на спадщину за законом.

На обґрунтування заявлених вимог позивач зазначав, що він успадкував після смерті батька земельну ділянку, а відповідач успадкувала житловий будинок по сусідству та звернулася до суду з позовом (справа № 185/9703/23) до нього про скасування рішень сільської ради щодо відведення земельної ділянки його батьку та скасування запису про його право власності, мотивуючи тим, що частину її спадкового домоволодіння (зокрема елементи огорожі) розташовано на цій ділянці. Позивач зазначав, що через реєстрацію права власності на житловий будинок та видачу відповідачу свідоцтва про спадщину, оспорується його право на успадковану ним земельну ділянку. Вважав, що право попереднього власника на житловий будинок набуто незаконно.

Суд першої інстанції у задоволенні позову відмовив, мотивуючи своє рішення тим, що під час здійснення державної реєстрації права власності ОСОБА_4 на житловий будинок державним реєстратором були порушені вимоги ч. 3 ст. 10 ЗУ «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень». Однак фактично між сторонами існує спір щодо меж земельних ділянок, тому скасування рішення державного реєстратора, визнання недійсним свідоцтва про право на спадщину та скасування державної реєстрації права власності не відновить порушеного права позивача. Позивач обрав спосіб захисту права, який не відповідає змісту відповідного права чи інтересу, характеру його порушення та спричиненим цими діями наслідкам.

Апеляційний суд погодився з висновками суду першої інстанції щодо відсутності правових підстав для задоволення позовних вимог з огляду на обрання позивачем неналежного способу захисту його прав.

Верховний Суд погодився з висновками судів, зазначивши, що скасування державної реєстрації права власності на зазначений житловий будинок за спадкодавцем відповідача та за нею самою не приведе до захисту порушених, невизнаних чи оспорованих прав позивача.

Верховний Суд зауважив, що між сторонами фактично існує спір щодо меж сусідніх земельних ділянок, зокрема в частині площі їх накладення. Жодна із сторін не оспорує наявності в іншій права на відповідні об'єкти як такі. Водночас земельна ділянка, якою користується відповідач, не сформована та не виділена їй у власність у встановленому законом порядку.

Належним способом захисту прав позивача на належну йому на праві власності земельну ділянку є усунення перешкод у користуванні нею, у разі вчинення сусіднім землекористувачем таких дій на спірній частині земельної ділянки, належній позивачу.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 26 листопада 2025 року у справі № 185/6481/24 (провадження № 61-12305св25) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/132164216>.

4. Спори, що виникають із правочинів, зокрема договорів

4.1. Попередній договір не може визнаватися удаваним у частині окремих його положень, оскільки за змістом статті 235 ЦК України удаваність може існувати щодо виду правочину, а не його окремих умов, адже норми ЦК України не допускають такої правової конструкції, як удаваність у частині умов правочину

12 листопада 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку письмового провадження касаційну скаргу ОСОБА_1, в інтересах якого діяв адвокат Шульга А. В., у справі за позовом ОСОБА_1 до ТОВ «Ваксенс Прод», треті особи: ОСОБА_2, ОСОБА_3, ОСОБА_4, ОСОБА_5, ОСОБА_6, приватний нотаріус Київського міського нотаріального округу Падалка О. Р., про визнання окремих пунктів попередніх договорів купівлі-продажу земельних ділянок удаваними.

На обґрунтування заявлених вимог позивач зазначав, що сторони уклали попередні договори щодо трьох земельних ділянок, за умовами яких відповідач мав у певний строк перерахувати кошти як на підтвердження наміру укласти основні договори. Кошти було сплачено, що підтверджено заявами відповідача. Сторони погодили, що у разі неукладення основних договорів кошти залишаються у позивача в якості узгодженого сторонами виду забезпечення виконання зобов'язань за договорами, а відповідач гарантував не вимагати повернення цих грошей за будь-яких обставин. Основні договори не укладено, оскільки продавець перебуває в Єдиному реєстрі боржників. Згодом відповідач почав вимагати повернення коштів, однак позивач зазначив, що відомості про борги існували й раніше, а положення про неповернення коштів були узгоджені сторонами в договорі.

Позивач вказував, що вимога ТОВ «Ваксенс Прод» про повернення коштів є неправомірною, зважаючи на справжні первинні наміри сторін, оскільки платежі фактично здійснювалися не як попередня оплата за ці ділянки, а як частина вартості інших земельних ділянок ОСОБА_2 та ОСОБА_4, що підтверджується меморандумом від 20.04.2021 (зі змінами від 17.08.2021). Сума вартості ділянок за попередніми договорами була навмисно завищена на суму в розмірі 700 000,00 дол. США, аби забезпечити розрахунки за інші ділянки. Таким чином, умови попередніх договорів щодо оплати та вартості ділянок є частково удаваними, оскільки сплачені кошти були фактичним розрахунком за інші об'єкти, і сторони погодили неповернення цих сум. Попри виконання домовленостей, відповідач вимагає повернення нібито передоплати за попередніми договорами, порушуючи справжній зміст правовідносин.

Суд першої інстанції, з висновками якого погодився апеляційний суд, відмовив у задоволенні позову, мотивуючи тим, що позивачем не доведено, що сторони, укладаючи попередні договори, мали на меті встановлення інших

цивільно-правових відносин, ніж ті, що передбачені умовами таких договорів; доводи позивача не можуть свідчити про удаваність окремих пунктів попередніх договорів; позивач не вказує, на захист яких конкретних прав та законних інтересів, порушених (оспорених, невизнаних) цими «удаваними» умовами, спрямований його позов; позовні вимоги зводяться лише до вимог про визнання певних умов попередніх договорів удаваними, а вимог про визнання цих умов недійсними позивач не заявляв і не обґрунтував, які саме наслідки удаваного правочину необхідно застосувати до спірних правовідносин; обставини справи № 372/173/22 мають преюдиційне значення для вирішення спору у цій справі; обраний позивачем спосіб захисту його порушених прав або законних інтересів не є ефективним та самостійним.

Верховний Суд змінив судові рішення попередніх інстанцій, виклавши їх мотивувальні частини в редакції своєї постанови з огляду на таке.

Попереднім є договір, сторони якого зобов'язуються протягом певного строку (у певний термін) укласти договір в майбутньому (основний договір) на умовах, встановлених попереднім договором. Законом може бути встановлено обмеження щодо строку (терміну), в який має бути укладений основний договір на підставі попереднього договору (ст. 635 ЦК України).

Верховний Суд підкреслив, що парламентом на рівні положень ст. 235 ЦК України передбачається удаваність щодо виду правочину; нормами ЦК України не допускається такої правової конструкції, як удаваність в частині умов правочину. Тому попередній договір не може бути кваліфікований як удаваний в частині його окремих умов.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 12 листопада 2025 року у справі № 372/3100/23 (провадження № 61-13920св24) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/131922074>.

4.2. Ініціювання процедури Chargeback є правом, а не обов'язком банку і можливе лише до завершення транзакції в межах систем взаєморозрахунків за операціями з платіжних карт. Банк-емітент, який виконує платіжні операції, не несе відповідальності за шахрайські або недобросовісні дії третіх осіб, якщо клієнт добровільно здійснив операції

26 листопада 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу представника ОСОБА_1 адвоката Малиновської В. Д. у справі за позовом ОСОБА_1 до акціонерного товариства комерційний банк «ПриватБанк» (далі – АТ КБ «ПриватБанк») про захист прав споживачів, визнання протиправними дій та відшкодування збитків, завданих неналежним виконанням зобов'язань за договором.

На обґрунтування заявлених вимог позивач зазначав, що АТ КБ «ПриватБанк» неправомірно відмовив у прийнятті до розгляду семи заявок на суму 39 800,00 дол. США за процедурою Chargeback (порушення п. 2.1.4.57.2 Умов та правил); закрити десять заявок на суму 47 700,00 дол. США без подання фінансової претензії до банку-еквайра (порушення п. 2.1.4.57.2 Умов та правил); не ініціював арбітраж щодо трьох заявок на суму 15 000,00 дол. США після отримання second presentment (щодо заявок № 485626, № 485627, № 485628) (порушення п. 2.1.4.57.1 Умов та правил). На переконання позивача, банк неналежно виконав умови угоди від 28.03.2017, унаслідок чого йому завдано збитків на 102 500,00 дол. США, що підлягають відшкодуванню.

Суд першої інстанції позов задовольнив, мотивуючи тим, що АТ КБ «ПриватБанк» порушило договірні та законодавчі зобов'язання як емітент платіжної картки позивача, оскільки не забезпечило належного захисту прав клієнта при здійсненні та оскарженні спірних транзакцій.

Апеляційний суд рішення суду першої інстанції скасував, ухвалив нове рішення, яким у задоволенні позову відмовив, мотивуючи його тим, що позивач свідомо здійснював транзакції та розумів їх наслідки, а банк не має обов'язку ініціювати процедуру Chargeback щодо добровільних операцій, оскільки це є його правом і може застосовуватися лише до завершення виконання транзакцій. Позивач не довів наявності збитків у сумі 102 500,00 дол. США та причинного зв'язку між їх неповерненням і неправомірними діями банку. Банк як емітент не вчиняв щодо позивача шахрайських чи недобросовісних дій і не відповідає за можливі шахрайські дії третіх осіб за умови добровільного волевиявлення клієнта на проведення операцій.

Верховний Суд погодився з висновками апеляційного суду з огляду на таке.

Банк-емітент не має абсолютного та безумовного обов'язку розпочинати процедуру арбітражу (Chargeback) щодо всіх добровільних транзакцій клієнта. Ініціювання процедури опротестування Chargeback є правом, а не обов'язком банку, і може бути здійснене лише в межах систем взаєморозрахунків за операціями з платіжних карт до завершення виконання транзакції.

Банк-емітент не зобов'язаний нести фінансову відповідальність за можливі шахрайські дії третіх осіб щодо клієнта, якщо сам банк не вчиняв шахрайських чи недобросовісних дій.

Якщо клієнт здійснив оспорювані транзакції свідомо, розумів значення своїх дій та можливість настання наслідків, а також не надав належних та допустимих доказів того, що грошові кошти є збитками внаслідок неправомірних дій банку, відсутній склад цивільного правопорушення з боку банку.

Окремі види транзакцій, зокрема пов'язані з використанням ігрових фішок, виграшами чи збитками від їх використання, не підлягають поверненню за правилами міжнародних платіжних систем.

У цій справі позивач не надав належних та допустимих доказів того, що грошові кошти у сумі 102 500,00 дол. США є саме збитками та не були йому повернуті у зв'язку з неправомірними діями АТ КБ «ПриватБанк». Більше того, позивач не надав до суду належних і допустимих доказів на підтвердження того, що він не ініціював процедуру Chargeback щодо повернення платежів, пов'язаних із використанням ігрових фішок або отриманням вигоди, невикористанням ігрових фішок чи виведенням такої вигоди, а також будь-якими виграшами, прибутками або збитками внаслідок використання таких фішок чи вигоди.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 26 листопада 2025 року у справі № 757/19840/20 (провадження № 61-9600св25) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/132237744>.

5. Спори, що виникають із трудових правовідносин

5.1. Міський голова не наділений повноваженнями зупиняти процедуру призначення переможця конкурсу на посаду керівника закладу загальної середньої освіти. ЗУ «Про повну загальну середню освіту» та відповідне Положення про проведення конкурсу не передбачають заборони на укладення контракту з переможцем конкурсу в разі оскарження його результатів. Відмова у призначенні може бути визнана законною лише за наявності належних та допустимих доказів фактичного оскарження результатів конкурсу в передбаченому законом порядку

05 листопада 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу ОСОБА_1 у справі за позовом ОСОБА_1 до Відділу освіти Дружківської міської ради Донецької області про зобов'язання призначити на посаду.

На обґрунтування заявлених вимог позивач посилався на те, що 01.02.2022 відбувся конкурс на посади керівників комунальних закладів загальної середньої освіти, за результатами якого його визнано переможцем на посаду директора ЗОШ № 12. Однак на своє звернення 09.02.2022 до начальника відділу освіти з заявою про призначення на посаду отримав відповідь, що відповідно до розпорядження міського голови створено робочу групу з перевірки скарг учасників конкурсу й до закінчення цієї перевірки надано вказівку не призначати його на посаду.

Суд першої інстанції відмовив у задоволенні позову, мотивуючи необґрунтованістю позовних вимог.

Апеляційний суд погодився з висновками суду першої інстанції, мотивуючи тим, що призначення на посаду директора є дискреційним повноваженням відповідача, тому за наявності розпорядження міського голови Дружківської міської ради від 04.02.2022 № РМГ/02/0.1/20/22, яке позивач не оскаржив, позовні вимоги про зобов'язання призначити його на посаду не можуть бути задоволені та є передчасними.

Верховний Суд не погодився з висновками апеляційного суду, постанову скасував, справу передав на новий розгляд до суду апеляційної інстанції з огляду на таке.

Нормами ст. 39 ЗУ «Про повну загальну середню освіту» та Положенням про проведення конкурсу на посаду керівника комунального закладу загальної середньої освіти Дружківської міської територіальної громади, затвердженого рішенням міської ради від 26.05.2021 № 8/10-26, прямо встановлено обов'язок керівника відділу освіти протягом трьох робочих днів після оприлюднення результатів конкурсу призначити переможця на посаду керівника закладу освіти та укласти з ним строковий трудовий договір.

Суд не перевірів та не надав оцінки доводам позивача щодо відсутності в міського голови повноважень зупиняти процес призначення переможця конкурсу на посаду, а також ненадання відповідачем доказів на підтвердження того, що рішення конкурсної комісії було оскаржено в установленому законом порядку.

ЗУ «Про повну загальну середню освіту», Положення про проведення конкурсу на посаду керівника комунального закладу загальної середньої освіти не містять заборон щодо укладення контракту з керівником закладу загальної середньої освіти в разі оскарження результатів конкурсу.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 05 листопада 2025 року у справі № 229/1094/22 (провадження № 61-1053св25) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/131762512>.

5.2. Річний строк для звернення роботодавця до суду з позовом про стягнення майнової шкоди з працівника обчислюється з дня її виявлення. Якщо шкоду встановлено актом інвентаризації, ревізії або перевірки, днем виявлення вважається день підписання відповідного документа. Наявність кримінального провадження щодо працівника не впливає на юридичну силу таких актів і не зупиняє перебіг річного строку

05 листопада 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку письмового провадження касаційну скаргу ОСОБА_1, подану адвокатом Трохимчиком О. І.,

у справі за позовом АТ «Укрзалізниця» до ОСОБА_1 про відшкодування майнової шкоди, завданої кримінальним правопорушенням.

На обґрунтування заявлених вимог АТ «Укрзалізниця» посилалося на те, що відповідач, призначений на посаду начальника станції «Кривий Ріг Головний» ДП «Придніпровська залізниця», яке було реорганізовано шляхом злиття з АТ «Українська залізниця», неналежно виконував службові обов'язки щодо контролю правильності нарахування провізної плати за перевезення у 2017 році порожніх власних вагонів ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» із додатковим обладнанням. Незважаючи на зміни у Збірнику тарифів та завершення строку дії договору, розрахунок провізної плати здійснював неправильно, що призвело до недобору платежів. Перевіркою виявлено недоотримання АТ «Укрзалізниця» 9 041 345,40 грн з ПДВ, що підтверджено матеріалами кримінального провадження. Кримінальне провадження закрито у зв'язку із закінченням строків давності, а цивільний позов залишено без розгляду. Позивач вважав, що відповідач несе повну матеріальну відповідальність за завдану ним шкоду.

Суд першої інстанції відмовив у задоволенні позову у зв'язку з пропуском позовної давності, мотивуючи тим, що на момент подання цивільного позову в межах кримінального провадження позовна давність відповідно до ст. 267 ЦК України уже сплила. Згідно з ч. 7 ст. 128 КПК України позов може бути поданий у порядку цивільного судочинства, однак позовна давність за цивільним законодавством закінчилася ще до звернення з позовом у кримінальному провадженні, тому спеціальні правила ст. 265 ЦК України не підлягають застосуванню.

Апеляційний суд рішення суду першої інстанції скасував, ухвалив нове судові рішення про часткове задоволення позову, стягнувши майнову шкоду, завдану кримінальним правопорушенням, у розмірі 7 504 114,30 грн, мотивуючи тим, що перебіг позовної давності у спорах про відшкодування шкоди, завданої кримінальним правопорушенням, починається з моменту повідомлення особи про підозру (08.07.2021), а не з моменту виявлення факту завдання збитків, а позов подано у січні 2023 року, позовна давність не пропущена. Акт перевірки від 03.08.2017 лише констатував недобір плати без визначення винної особи, тому АТ «Укрзалізниця» не набуло права вимоги до відповідача на той час. Через особливості ст. 128 КПК України цивільний позов у кримінальному провадженні може бути пред'явлений лише до підозрюваного або обвинуваченого — саме з цього моменту настає можливість реалізації вимоги і, відповідно, початок перебігу позовної давності. Кримінальне провадження щодо відповідача закрито у зв'язку із закінченням строків давності, що є nereабілітуючою підставою, а завдані ним збитки підтверджено експертизою у розмірі 7 504 117,30 грн та підлягають відшкодуванню.

Верховний Суд не погодився з висновками апеляційного суду, постанову в частині стягнення з відповідача на користь АТ «Українська залізниця»

майнової шкоди, завданої кримінальним правопорушенням, у розмірі 7 504 114,30 грн скасував, рішення суду першої інстанції в зазначеній частині змінив, виклавши його мотивувальну частину в редакції своєї постанови, з огляду на таке.

Строк звернення до суду у справах щодо трудових правовідносин врегульовано положеннями КЗпП України.

Для звернення власника або уповноваженого ним органу до суду в питаннях стягнення з працівника майнової шкоди, заподіяної підприємству, установі, організації, ч. 3 ст. 233 КЗпП України такий строк встановлюється в один рік з дня виявлення заподіяної працівником шкоди. Днем виявлення шкоди, встановленої в результаті інвентаризації матеріальних цінностей, при ревізії або перевірці фінансово-господарської діяльності підприємства, установи, організації, слід вважати день підписання відповідного акта або висновку.

Реєстрація в ЄРДР повідомлення про кримінальне правопорушення, повідомлення особі про підозру у вчиненні кримінального правопорушення, день ухвалення вироку чи ухвали суду за правилами КК України щодо відповідача не усуває юридичного значення доведених до відома юридичної особи актів, висновків та інших документів, що підтверджують факт завдання шкоди внаслідок порушення покладених на працівника трудових обов'язків.

Суд першої інстанції правильно врахував обставини щодо проведення перевірки позивачем та складення акта перевірки від 03 серпня 2017 року, в ході якою встановлено загальний недобір плати за перевезення порожніх власних вагонів зі знімним обладнанням (дахом) на суму 7 857 535,20 грн по станції «Кривий Ріг – Головний», начальником якої у відповідний період був відповідач, якими підтверджується початок перебігу строку звернення до суду з позовом про стягнення з працівника матеріальної шкоди, та обґрунтовано вважав, що на момент пред'явлення (27.07.2021) позивачем такого цивільного позову в межах кримінального провадження від 05.10.2020 цей строк вже сплив.

Суд першої інстанції застосував правила ЦК України і не врахував, що спірні відносини щодо відшкодування шкоди, заподіяної працівником підприємству, врегульовано нормами КЗпП України, ст. 233 якого встановлено строк звернення до суду в один рік з дня виявлення заподіяної працівником шкоди.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 05 листопада 2025 року у справі № 211/447/23 (провадження № 61-14467св24) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/131713281>.

5.3. Строковий трудовий договір (контракт) припиняється з моменту закінчення строку його дії відповідно до п. 2 ч. 1 ст. 36 КЗпП України без видачі окремого наказу роботодавцем, якщо контракт передбачає, що останній день строку є останнім робочим днем. За відсутності продовження трудових відносин і фактичного виконання працівником обов'язків додаткові дії щодо оформлення припинення роботодавець не зобов'язаний вчиняти

12 листопада 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу представника ОСОБА_1 ОСОБА_2 у справі за позовом ОСОБА_1 до Полтавської обласної ради, комунального підприємства Полтавської обласної ради «Полтававодоканал» про визнання трудових обов'язків припиненими, стягнення середнього заробітку та відшкодування моральної шкоди.

На обґрунтування заявлених вимог позивач посилялась на те, що між нею та Полтавською обласною радою укладено строковий контракт на посаду директора ОКП «Лабораторія контролю і умов праці» строком до 18.12.2017, останній день дії якого є останнім днем роботи. 18.12.2017 вона подала заяву про звільнення у зв'язку із закінченням строку контракту, однак розпорядчий акт не було видано, запис у трудову книжку не внесено, розрахунок не проведено, трудову книжку не видано. 23.05.2018 вона звернулась з вимогою оформити звільнення, але з листа Полтавської ОДА вбачається, що її трудові відносини вважаються безстроковими. Після завершення строку контракту вона ще певний час виконувала посадові обов'язки до передачі 19.02.2018 орендованих приміщень КП «Полтававодоканал», після чого фактично роботу припинила. Розпорядчий акт про припинення трудових відносин з директором ОКП «Лабораторія контролю умов праці» так і не було видано.

Суд першої інстанції, з висновками якого погодився апеляційний суд, відмовив у задоволенні позову, мотивуючи тим, що між позивачем та Полтавською обласною радою укладено строковий трудовий договір, дія якого припиняється у визначений сторонами строк, тому припинення трудових відносин з позивачем не пов'язано з прийняттям Полтавською обласною радою рішення про її звільнення.

Верховний Суд погодився з висновками судів з огляду на таке.

Згідно з п. 2 ч. 1 ст. 36 КЗпП України підставою припинення трудового договору є закінчення строку (п.п. 2 і 3 ст. 23), крім випадків, коли трудові відносини фактично тривають і жодна з сторін не поставила вимогу про їх припинення.

Відповідно до пунктів 1.2, 1.3 Положення про порядок призначення на посаду та звільнення з посади керівників підприємств (установ, організацій, закладів), які належать до спільної власності територіальних громад сіл, селищ

і міст області, укладення та розірвання з ними контрактів, затвердженого рішенням третього пленарного засідання сьомої сесії обласної ради сьомого скликання від 14.06.2016 № 132 зі змінами, внесеними згідно з рішенням пленарного засідання п'ятнадцятої сесії обласної ради сьомого скликання від 26.04.2017 № 458, дія цього Положення поширюється на керівників комунальних підприємств, установ, організацій та закладів, що є у спільній власності територіальних громад сіл, селищ і міст Полтавської області. Наймання на роботу керівників об'єктів спільної власності територіальних громад сіл, селищ і міст області (далі – керівник) здійснюється рішенням Полтавської обласної ради (далі – обласної ради) шляхом укладення з ними контрактів. Сторонами укладення контракту є Полтавська обласна рада та Керівник.

Згідно з п. 1.7 вказаного Положення день закінчення строку дії контракту є останнім днем роботи керівника. Керівник вважається звільненим, а обов'язки керівника виконує його заступник чи інша уповноважена особа, що призначається розпорядженням голови обласної ради.

Аналогічні положення закріплені у пунктах 5.2, 6.2 контракту від 19.12.2014, укладеного з позивачем.

З огляду на викладене, суди попередніх інстанцій дійшли обґрунтованого висновку, що контракт припиняється на підставі закінчення терміну його дії, а не на підставі рішення Полтавської обласної ради.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 12 листопада 2025 року у справі № 552/8737/24 (провадження № 61-9029св25) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/131791822>.

5.4. Право роботодавця на звільнення за п. 8 ст. 40 КЗпП України виникає з моменту набрання законної сили постановою органу, уповноваженого накладати адміністративне стягнення. Місячний строк для застосування дисциплінарного стягнення обчислюється з цього моменту, а не з дня вчинення проступку, що відповідає принципу невинуватості працівника до набрання постановою законної сили

12 листопада 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу ОСОБА_1, в інтересах якого діяв адвокат Паланійчук В. П., у справі за позовом ОСОБА_1 до Конятинської сільської ради Вижицького району Чернівецької області, голови Конятинської сільської ради Вижицького району Чернівецької області Скрипчука О. І., Опорного закладу «Конятинський ліцей» Конятинської сільської ради про визнання протиправним і скасування розпорядження про звільнення,

поновлення на роботі, стягнення середнього заробітку та стягнення моральної шкоди.

На обґрунтування заявлених вимог позивач посилався на те, що він з 01.07.2020 працював директором ОЗ «Конятинський ліцей» на підставі строкового контракту, укладеного на 6 років. Розпорядженням Конятинської сільської ради від 25.10.2024 його звільнено з посади з 28.10.2024 на підставі п. 8 ст. 40 КЗпП України, у зв'язку з постановою Путильського районного суду від 24.09.2024 № 721/703/24, якою позивача визнано винним, але звільнено від відповідальності, обмежившись усним зауваженням. Також 23.04.2024 внесено відомості до ЄРДР за ч. 4 ст. 191 КК України щодо розтрата деревини, однак постановою слідчого від 28.06.2024 провадження закрито, у зв'язку з відсутністю складу злочину. Дрова, передані за наказом директора як тимчасова допомога громаді, були повернуті, збитки відсутні. Позивач вважав звільнення незаконним і зумовленим особистою упередженістю сільського голови, який раніше безпідставно оголосив йому догану. На думку позивача, відповідач порушив строки, визначені ст. 148 КЗпП України, адже проступок був виявлений 04.04.2024, відповідно, шестимісячний строк сплив 23.10.2024, а розпорядження видано 25.10.2024; місячний строк з дня постанови суду також був пропущений.

Суд першої інстанції позов задовольнив частково, вважаючи незаконним розпорядження про звільнення позивача від 25.10.2024 та скасував його, у зв'язку з чим поновив його на роботі та стягнув середній заробіток за час вимушеного прогулу, мотивуючи тим, що розпорядження про звільнення позивача з посади директора видано з порушенням шестимісячного строку, передбаченого ч. 2 ст. 148 КЗпП України.

Апеляційний суд рішення суду першої інстанції скасував, ухвалив нове судові рішення, яким відмовив у задоволенні позову, мотивуючи тим, що позовні вимоги є безпідставними та такими, що задоволенню не підлягають, оскільки підставами для звільнення позивача згідно з п. 8 ст. 40 КЗпП України є його відповідні винні дії, встановлені постановою про притягнення до адміністративної відповідальності, що набрала законної сили.

Верховний Суд погодився з висновками апеляційного суду з огляду на таке.

Право роботодавця на звільнення працівника відповідно до п. 8 ст. 40 КЗпП України виникає з моменту набрання законної сили постановою органу, до компетенції якого входить накладення адміністративного стягнення, яким встановлено вчинення за місцем роботи дрібного викрадення майна роботодавця.

Враховуючи системний аналіз положень п. 8 ст. 40, ст.ст. 147-149 КЗпП України, саме встановлене постановою органу, до компетенції якого входить накладення адміністративного стягнення, яким встановлено вчинення за місцем

роботи дрібного викрадення майна роботодавця, є підставою для розірвання трудового договору з ініціативи роботодавця з додержанням правил і порядку застосування дисциплінарного стягнення.

Враховуючи передбачену Конституцією України презумпцію невинуватості особи, працівник не є таким, що вчинив розкрадання майна за місцем роботи, до набрання законної сили постановою, якою встановлено факт вчинення працівником розкрадання майна власника.

У цій справі розпорядження від 25.10.2024 про звільнення позивача та розірвання з ним строкового трудового договору з 28.10.2024 було видано в межах одного місяця з дня прийняття постанови про визнання його винним у вчиненні розкрадання за місцем роботи, 24.09.2024, що не заперечує і сам позивач.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 12 листопада 2025 року у справі № 721/1144/24 (провадження № 61-5786св25) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/131791849>.

6. Спори, що виникають із житлових правовідносин

6.1. Житлове приміщення не вважається «житлом» у розумінні п. 1 ст. 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, якщо особа не довела достатнього та сталого зв'язку з ним. Виселення зі службового житла, яке не є єдиним місцем проживання для особи чи її сім'ї, не порушує справедливого балансу між суспільним інтересом і правами цієї особи та має легітимну мету

12 листопада 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу ОСОБА_1, подану його адвокатом Продуном В. В., у справі за позовом Квартирно-експлуатаційного відділу м. Одеси до ОСОБА_1 про виселення без надання іншого житлового приміщення.

На обґрунтування заявлених вимог позивач посилався на те, що розпорядженням районної адміністрації від 15.04.2004 квартиру, включено до числа службових. У спірній квартирі проживає колишній військовослужбовець ЗСУ, якому жодних дозвільних документів на його проживання у цьому приміщенні у встановленому законом порядку не надавалось. Позивач посилався на те, що з метою досудового врегулювання зазначеного спору КЕВ м. Одеси направив відповідачу попередження про виселення від 09.06.2021 з вимогою звільнити незаконно займану службову квартиру, однак жодних дій з боку відповідача не здійснено.

Справу неодноразово розглядали суди різних інстанцій.

Суд першої інстанції позов задовольнив, мотивуючи тим, що позивач самовільно й без достатніх правових підстав зайняв спірну квартиру, а тому його виселення із незаконно займаної ним квартири не порушує справедливого баланс між потребами суспільства та потребами збереження фундаментальних прав особи. Тривале проживання не є підставою для зайняття спірного житла. Суд послався на ст. 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, дослідивши пропорційність втручання у права особи мирне володіння житлом.

Апеляційний суд погодився з рішенням суду першої інстанції, при цьому врахував, що спірна квартира для відповідача не є єдиним житлом, а також не може визнаватись житлом, яке захищається п. 1 ст. 8 Конвенції, так як матеріалами справи не доведено існування достатнього та тривалого зв'язку відповідача зі спірною квартирою. Суд послався на відповідну прецедентну практику ЄСПЛ.

Верховний Суд погодився з висновками судів з огляду на таке.

Виселення без надання іншого житла може застосовуватись до осіб, які самоправно зайняли жиле приміщення (ч. 3 ст. 116 ЖК України). Самоправним визнається зайняття житлового приміщення особою, яка усвідомлювала відсутність права на це, або зайняла приміщення після відмови у його наданні.

Єдиною підставою для вселення у службове житло є спеціальний ордер, виданий на підставі рішення про надання службового жилого приміщення (ст. 122 ЖК України).

Проживання в службовому житлі без отримання спеціального ордера, лише на підставі акта прийому-здачі квартири під охорону до визначення кандидатури на вселення, та остаточного оформлення документів з подальшим отриманням ордеру, є самоправним зайняттям житлового приміщення і є підставою для виселення.

Службове житло надається особі тимчасово та після того, як відпала підстава надання його працівнику, службове приміщення має бути повернене роботодавцю для того, щоб в ньому мали можливість проживати інші працівники.

Отже, виселення особи зі службового житла після поліпшення житлових умов переслідує легітимну мету в розумінні ст. 8 Конвенції.

Приміщення не може визнаватись житлом у розумінні п. 1 ст. 8 Конвенції, якщо особа не довела існування достатнього та тривалого зв'язку з ним.

Наявність у члена сім'ї, зокрема дружини, іншого житла на праві власності, а також нетривалий період проживання у спірному приміщенні свідчать про те, що таке приміщення не є єдиним житлом особи та не підлягає захисту за ст. 8 Конвенції відповідно до прецедентної практики ЄСПЛ.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 12 листопада 2025 року у справі № 521/11914/21 (провадження № 61-16032св24) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/131852910>.

7. Спори, що виникають із сімейних правовідносин

7.1. Майновий інтерес одного з подружжя щодо спільного сумісного майна може бути захищений шляхом стягнення грошової компенсації вартості його частки, навіть якщо оспорюваний договір купівлі-продажу був укладений без згоди іншого з подружжя. Вибір способу захисту права залишається за власником частки, а відсутність фраздаторних ознак у правочині (наприклад, відсутність боргових зобов'язань та здійснення продажу під час шлюбу до поділу майна) виключає підстави для визнання договору недійсним

26 листопада 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу ОСОБА_1, в інтересах якої діяла представник, адвокат Легка О. Ю., у справі за позовом ОСОБА_1 до ОСОБА_2, ОСОБА_3, ОСОБА_4 про визнання договорів купівлі-продажу недійсними.

На обґрунтування заявлених вимог позивач посилялась на те, що у шлюбі з ОСОБА_2 подружжя придбало автомобілі Ford Transit, 2015 року, та Volkswagen Passat, 2014 року. Рішенням суду від 18.01.2022 у справі № 750/483/21 про поділ спільного майна подружжя ці транспортні засоби визнано спільною сумісною власністю та стягнуто з чоловіка на її користь за них грошову компенсацію. Компенсацію відповідачем не сплачено, судові рішення не виконано. Виконавчі документи перебувають у ВДВС. Позивач дізналася, що колишній чоловік відчужив автомобіль Ford Transit. Позивач вважала ці правочини фіктивними та фраздаторними, оскільки їх укладено з метою уникнення виконання судового рішення, а іншого майна, на яке можна звернути стягнення, у відповідача немає.

Суд першої інстанції, з висновками якого погодився апеляційний суд, відмовив у задоволенні позову, мотивуючи тим, що майновий інтерес позивача щодо спільного майна подружжя, відчуженого колишнім чоловіком, був захищений рішенням суду у справі № 750/483/21 про поділ спільного майна подружжя. Позивач знала про оспорювані правочини, але вимоги заявила лише про стягнення грошової компенсації половини вартості майна, а не про визнання договорів недійсними. Суд врахував, що позивач не давав дозволу на продаж Ford Transit, 2015 року, і вирішив справу з урахуванням цього. На момент продажу сторони перебували у шлюбі, поділ майна не відбувався, боргових зобов'язань між подружжям не існувало, тому відсутні ознаки фраздаторності.

Верховний Суд погодився з висновками судів з огляду на таке.

Критеріями кваліфікації договору як фраздаторного є відчуження майна за наявності значної непогашеної заборгованості; відчуження майна після пред'явлення позову про стягнення заборгованості (за умови розуміння боржником наявності заборгованості та ухилення від її сплати); відчуження на підставі безвідплатного правочину або з заниженою ціною; відчуження

на користь пов'язаної особи (родича або власної юридичної особи); відсутність після відчуження іншого майна для відповідальності за зобов'язаннями.

Якщо майновий інтерес одного з подружжя щодо спільного сумісного майна, відчуженого другим з подружжя без згоди, було захищено шляхом стягнення грошової компенсації вартості частини такого майна, то обраний спосіб захисту є усвідомленим волевиявленням особи.

За таких обставин відсутні підстави для визнання договору купівлі-продажу недійсним, якщо на момент відчуження майна сторони перебували у шлюбі, поділ спільного сумісного майна не відбувся, боргові зобов'язання між подружжям були відсутні, а договір не має ознак фраздаторності.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 26 листопада 2025 року у справі № 736/1509/24 (провадження № 61-10548св25) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/132164244>.

8. Спори, що виникають із спадкових правовідносин

8.1. Солідарна відповідальність виникає лише у випадках, прямо визначених законом або договором, зокрема в разі неподільності предмета зобов'язання. Законодавство не встановлює солідарної відповідальності спадкоємців за боргами спадкодавця. Кожен спадкоємець відповідає перед кредитором у межах своєї частки у спадщині, тому стягнення боргу здійснюється з кожного спадкоємця пропорційно його спадковій частці

05 листопада 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку письмового провадження касаційну скаргу ОСОБА_1, подану адвокатом Гнатишаком О. В., у справі за позовом ОСОБА_1 до ОСОБА_2, ОСОБА_3, ОСОБА_4, ОСОБА_5 про стягнення боргу кредитором спадкодавця.

На обґрунтування заявлених вимог позивач зазначав, що 05.05.2018 між ним і ОСОБА_6 було укладено договір позики на суму у розмірі 470 000,00 дол. США, які він передав боржнику для повернення на умовах договору. 14.05.2019 він відступив ОСОБА_7 частину права вимоги за цим договором на суму 170 000,00 дол. США, у зв'язку з чим кредитором у цій частині став ОСОБА_7. Після смерті ОСОБА_6 відкрито спадкову справу та спадкоємцями за законом є відповідачі у рівних частинах. Оскільки до спадкоємців переходять права і обов'язки спадкодавця, непогашена частина боргу перед ним становить 300 000,00 дол. США, і вимоги кредитора мають бути задоволені спадкоємцями. Незважаючи на направлені претензії спадкоємцям та нотаріусу, борг не сплачено. Правовідносини, що виникли з боржником, який помер, після його смерті трансформуються у зобов'язальні правовідносини, що виникли між

кредитодавцем та спадкоємцями боржника і вирішуються в порядку положень ст. 1282 ЦК України.

Суд першої інстанції позов задовольнив, стягнувши з відповідачів борг у межах вартості успадкованого майна. Суд виходив із того, що ОСОБА_6 за життя отримав позику, зобов'язання за яким не виконав та грошові кошти у розмірі 300 000,00 дол. США не повернув, а тому цей обов'язок переходить до спадкоємців. Відповідачі проживали зі спадкодавцем на момент відкриття спадщини, прийняли її. Позивач пред'явив вимогу у встановлені законом строки. До складу спадщини входила 1/2 частка будинку, сільськогосподарська техніка та майно ФГ «Марчуки», на яке накладено арешт.

Апеляційний суд рішення суду першої інстанції скасував, ухвалив нове судові рішення, яким відмовив у задоволенні позову, вказавши, що підстави вважати відповідачів такими, що прийняли спадщину після смерті ОСОБА_6, відсутні, оскільки спадкова справа була відкрита Жовківською державною нотаріальною конторою з порушенням ч. 1 ст. 1221 ЦК України, адже ОСОБА_6 проживав у смт Іваничі Волинської області, у батьків. Доказів належності спадкодавцю сільськогосподарської техніки та її реєстрації немає. Не підтверджено, що 1/2 частка житлового будинку входить до спадкової маси; у цьому будинку проживають неповнолітні діти, при цьому орган опіки та піклування до участі у справі залучено не було. Вартість спадкового майна не встановлена.

Верховний Суд не погодився з висновками апеляційного суду, постанову скасував, рішення суду першої інстанції змінив, виклавши другий абзац цього рішення чотирма абзацами в редакції своєї постанови, з огляду на таке.

Щодо майна, набутого у шлюбі, діє презумпція спільності права власності подружжя на майно, яке набуто ними в період шлюбу. Ця презумпція може бути спростована і заінтересована особа (інший з подружжя, спадкоємець) може оспарювати поширення правового режиму спільного сумісного майна на певний об'єкт в судовому порядку, тобто тягар доказування обставин, необхідних для спростування вказаної презумпції, покладається на особу, яка її спростовує.

Законодавець розмежовує поняття «виникнення права на спадщину» та «виникнення права власності на нерухоме майно, що входить до складу спадщини», і пов'язує із виникненням цих майнових прав різні правові наслідки.

Виникнення у спадкоємця права на спадщину як майнового права пов'язується з її прийняттям, незалежно від одержання свідоцтва про право на спадщину та/або державної реєстрації права.

До обов'язку позивача як кредитора спадкодавця належить доказування обставин щодо розміру заборгованості боржника на день відкриття спадщини, коло спадкоємців боржника, які прийняли спадщину, звернення з вимогою до спадкоємців боржника з дотриманням строку, визначеного ст. 1282 ЦК України, а обсяг спадкового майна та його вартість повинен доводити (або

спростувати) спадкоємець (спадкоємці), який заперечує проти вимог кредитора спадкодавця, оскільки відповідальність спадкоємця за зобов'язаннями спадкодавця обмежена вартістю успадкованого майна, а кредитор не завжди може визначити, яке саме майно одержано спадкоємцями у спадщину та яка вартість цього майна.

Касаційний суд акцентував, що в ситуації, коли суд не може визначити точний обсяг спадкової маси та вартість такого майна, задовольняючи позов кредитора до спадкоємця, суд в резолютивній частині рішення зазначає дійсний розмір заборгованості, який відповідає частці спадкоємця у спадщині, та встановлює, що її належить стягнути у межах вартості майна, одержаного ним у спадщину. Цим суд встановлює порядок виконання рішення про стягнення заборгованості спадкодавця. У зв'язку з чим з'ясування обсягу спадкового майна, його вартості (проведення оцінки) здійснює виконавець в порядку ЗУ «Про виконавче провадження», який, виходячи із вартості успадкованого майна, і визначає остаточну суму, яку належить стягнути зі спадкоємця (спадкоємців), за наявності – враховує виконані та/або які перебувають на стадії виконання судові рішення за вимогами інших кредиторів спадкодавця, оскільки відповідальність спадкоємця за зобов'язаннями спадкодавця обмежена вартістю успадкованого ним майна та його часткою у спадщині.

Не відповідає законодавству висновок апеляційного суду про обов'язкову участь органу опіки та піклування, оскільки спір про стягнення боргу спадкодавця не належить до категорії спорів, у яких така участь є обов'язковою.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 05 листопада 2025 року у справі № 444/1177/20 (провадження № 61-5762св24) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/131713286>.

8.2. Спадкоємець, який не є стороною виконавчого провадження, у якому накладено арешт на майно, має право звернутися до суду з позовом про зняття арешту з цього майна, незалежно від стадії оформлення документів про право на спадщину. Процесуально належним способом захисту є позов, а не скарга на дії виконавця

12 листопада 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу ОСОБА_1, в інтересах якої діє адвокат Мілевський П. В., у справі за позовом ОСОБА_1 до Дарницький ВДВС у м. Києві про зняття арешту з нерухомого майна.

На обґрунтування заявлених вимог заявник посилялась на те, що вона із чоловіком є співвласниками квартири. Чоловік помер, а вона, звернувшись до нотаріуса з метою оформлення спадщини, отримала відмову з посиланням на наявність арешту, накладеного на квартиру. З'ясувалось, що цей арешт

накладений постановою ВДВС Дарницького районного управління юстиції у м. Києві від 30.06.2005, однак будь-які виконавчі провадження щодо неї чи її чоловіка на примусовому виконанні у Дарницькому ВДВС не перебувають.

Суд першої інстанції відмовив у задоволенні позову, мотивуючи тим, що позивач не може пред'являти позов про зняття арешту з майна, оскільки у цьому випадку законом передбачений інший спосіб судового захисту, а саме оскарження рішення, дій чи бездіяльності державного виконавця.

Апеляційний суд погодився з висновком суду першої інстанції та додатково зазначив, що зі змісту позовної заяви вбачається, що між сторонами відсутній спір про право власності на майно, на яке накладений арешт, і таке право позивача ніким не оспорується, тому заяву ОСОБА_1 про звільнення майна з під-арешту належить розглядати в порядку, передбаченому розд. VII ЦПК України «Судовий контроль за виконанням судових рішень». Позивач не довела порушення її права чи безпосереднього інтересу, обрала неправильний спосіб захисту.

Верховний Суд не погодився з висновками судів, судові рішення скасував, справу передав на новий розгляд до суду першої інстанції з огляду на таке.

Відповідно до ч. 1 ст. 59 ЗУ «Про виконавче провадження» особа, яка вважає, що майно, на яке накладено арешт, належить їй, а не боржникові, може звернутися до суду з позовом про визнання права власності на це майно і про зняття з нього арешту.

У разі якщо опис та арешт майна проводився державним виконавцем, скарга сторони виконавчого провадження розглядається в порядку, передбаченому розділом VII ЦПК України. Інші особи, які є власниками (володільцями) майна і які вважають, що майно, на яке накладено арешт, належить їм, можуть звернутися до суду з позовом про визнання права власності на це майно і про зняття з нього арешту, що передбачено ЗУ «Про виконавче провадження».

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 12 листопада 2025 року у справі № 756/12092/24 (провадження № 61-6543св25) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/131791809>.

8.3. Положення чинного ЦК України не застосовуються до правочинів, учинених до набрання ним чинності, зокрема й щодо нікчемності. За ЦК УРСР 1963 року не існувало конструкції нікчемного правочину – угода могла бути визнана недійсною виключно за рішенням суду. Відмова нотаріуса у вчиненні нотаріальної дії на підставі невідповідності правовстановлюючого документа,

укладеного під час дії ЦК УРСР 1963 року, вимогам сучасного законодавства є неправомірною

12 листопада 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку письмового провадження касаційну скаргу ОСОБА_1 у справі за позовом ОСОБА_1 до приватного нотаріуса Одеського міського нотаріального округу Сакал І. М. про визнання незаконною відмови нотаріуса у вчиненні нотаріальної дії.

Суд першої інстанції, з висновком якого погодився апеляційний суд, у задоволенні позову відмовив, мотивуючи рішення тим, що наданий позивачем договір купівлі-продажу не міг бути прийнятий нотаріусом як правовстановлюючий.

Верховний Суд не погодився з висновками судів, судові рішення скасував, ухвалив нове рішення, яким позов задовольнив, визнав незаконною відмову приватного нотаріуса у видачі свідоцтва про право на спадщину за законом з огляду на таке.

Правочин за своїм змістом та формою має відповідати вимогам законодавства, чинного на момент його укладення. У справі, що переглядалася, слід застосовувати положення актів цивільного законодавства, чинних на момент виникнення спірних правовідносин, а саме ЦК УРСР 1963 року.

Суди не звернули уваги на те, що договір купівлі-продажу, укладений у 1998 році, його учасниками не оспорювався і недійсним в судовому порядку не визнавався.

Крім того, суди не врахували наявності рішення суду у справі № 2-6324/2005, яким визначено частки у праві спільної власності за ОСОБА_5, ОСОБА_2, ОСОБА_1 і ОСОБА_6 – по 1/4 частці спірної квартири за кожним.

Також поза увагою залишилось те, що нотаріус у постанові про відмову у вчиненні нотаріальної дії керувалася, в тому числі, положеннями ЦК України, які не можуть бути застосовані до правочину чи договору, який вчинявся під час чинності ЦК УРСР 1963 року.

За таких обставин суди дійшли помилкових висновків про правомірність відмови нотаріуса у видачі свідоцтва про право на спадщину з підстав невідповідності правовстановлюючого документа вимогам законодавства.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 12 листопада 2025 року у справі № 523/16628/23 (провадження № 61-6602св25) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/131852791>.

8.4. Частка учасника в статутному капіталі товариства є складовою спадкового майна і успадковується спадкоємцями в повному обсязі, якщо відсутні достовірні докази виключення учасника, зменшення статутного капіталу або ліквідації товариства. Товариство зобов'язане надати спадкоємцям інформацію про розмір частки для оформлення спадкових прав

12 листопада 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу Товариства з обмеженою відповідальністю «ЕК СЕРВІС-МЕТАН» (далі – ТОВ «ЕК СЕРВІС-МЕТАН») у справі за позовом ОСОБА_1, ОСОБА_2 до ТОВ «ЕК СЕРВІС-МЕТАН», треті особи: ОСОБА_4, приватний нотаріус Полтавського міського нотаріального округу Медведєва В. А., про визнання у порядку спадкування права власності на частки статутного капіталу.

На обґрунтування заявлених вимог позивачі зазначали, що вони (дружина та син померлого ОСОБА_5) звернулися до нотаріуса із заявами про прийняття спадщини на його частку – 33,34 % у статутному капіталі ТОВ «ЕК СЕРВІС-МЕТАН». До нотаріуса також звернулася мати спадкодавця. Нотаріус відмовив у видачі свідоцтв про право на спадщину через неможливість встановити склад спадкового майна, оскільки товариство не визнає позовні вимоги спадкоємців і не надає документів щодо розміру частки померлого.

Суд першої інстанції, з висновками якого погодився апеляційний суд, позов задовольнив, мотивуючи своє рішення тим, що позивачі є спадкоємцями ОСОБА_5, до яких перейшли усі права та обов'язки, що належали спадкодавцеві на момент відкриття спадщини, а отже, вони мають право на визнання за кожним із них права власності на частку статутного капіталу в порядку спадкування за законом після смерті спадкодавця.

Верховний Суд погодився з висновками судів з огляду на таке.

У разі смерті учасника товариства з обмеженою відповідальністю його частка у статутному капіталі переходить до спадкоємців без згоди інших учасників товариства.

Спадкоємці, які прийняли спадщину, набувають усіх прав та обов'язків померлого учасника з моменту відкриття спадщини. При цьому відсутність свідоцтва про право на спадщину не позбавляє спадкоємця права на спадщину.

Суд має право визнати за спадкоємцями право власності на частку у статутному капіталі товариства в порядку спадкування, якщо товариство не надає спадкоємцям необхідні документи для оформлення їхніх спадкових прав у нотаріальному порядку або заперечує розмір частки, що належала спадкодавцю.

Посилання ТОВ «ЕК СЕРВІС-МЕТАН» на часткову оплату спадкодавцем своєї частки в статутному капіталі не може бути підставою для зменшення

розміру частки, що переходить у спадщину, якщо відсутні докази прийняття загальними зборами товариства рішення про виключення учасника зі складу товариства чи зменшення статутного капіталу з перерозподілом часток.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 12 листопада 2025 року у справі № 554/1904/22 (провадження № 61-15881св24) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/131852916>.

9. Спори, пов'язані з відшкодуванням шкоди

9.1. Особа, яка вчинила злочин, зобов'язана відшкодувати витрати закладу охорони здоров'я на лікування потерпілого від цього злочину. Сума коштів стягується судом з обвинуваченого або особи, яка за законом несе цивільну відповідальність за шкоду, за позовом закладу охорони здоров'я або прокурора

05 листопада 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу заступника керівника Закарпатської обласної прокуратури у справі за позовом заступника керівника Ужгородської окружної прокуратури в інтересах держави в особі Департаменту охорони здоров'я Закарпатської обласної державної адміністрації до ОСОБА_1 про стягнення витрат на стаціонарне лікування особи, яка потерпіла від злочину.

На обґрунтування заявлених вимог прокурор зазначав, що вироком міськрайонного суду від 11.04.2018 у справі № 308/3342/17, який набрав законної сили 14.05.2018, ОСОБА_1 визнано винним у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 286 КК України, та призначено йому покарання у вигляді позбавлення волі строком на три роки, від відбуття якого було звільнено за амністією.

Прокурор вказував, що у зв'язку з отриманими тілесними ушкодженнями потерпіла від ДТП з 27.12.2016 до 01.02.2017 перебувала на стаціонарному лікуванні в Обласному клінічному центрі нейрохірургії та неврології, який фінансується за кошти Департаменту охорони здоров'я Закарпатської обласної державної адміністрації. Витрати на стаціонарне лікування потерпілої склали 38 366,00 грн, які прокурор просив суд стягнути з відповідача на користь держави в особі Департаменту охорони здоров'я Закарпатської обласної державної адміністрації.

Суд першої інстанції позов задовольнив, мотивуючи своє рішення тим, що витрати закладу охорони здоров'я на стаціонарне лікування потерпілої від злочинного діяння повинні бути відшкодовані особою, яка вчинила кримінальне правопорушення, та зараховані до відповідного бюджету або на користь юридичної особи (відомства), якій належить заклад охорони здоров'я.

Апеляційний суд рішення суду першої інстанції скасував, ухвалив нове рішення про відмову у задоволенні позову, обґрунтовуючи тим, що в разі вчинення ДТП з вини особи, цивільно-правова відповідальність якої застрахована, витрати на лікування потерпілого, які поніс заклад охорони здоров'я, має відшкодувати страхова компанія в межах ліміту відповідальності за договором страхування.

Верховний Суд не погодився з висновками апеляційного суду, постанову скасував, рішення суду першої інстанції залишив в силі з огляду на таке.

Питання про відшкодування витрат на стаціонарне лікування потерпілого вирішується згідно з Порядком обчислення розміру фактичних витрат закладу охорони здоров'я на стаціонарне лікування потерпілого від злочинного діяння та зарахування стягнених з винних осіб коштів до відповідного бюджету і їх використання, затвердженим постановою КМ України від 16.07.1993 № 545. Сума коштів, що підлягає відшкодуванню, визначається закладом охорони здоров'я, в якому перебував на лікуванні потерпілий, з урахуванням кількості ліжко-днів, проведених ним у стаціонарі, та щоденної вартості його лікування. Термін і обґрунтованість перебування потерпілого від злочину на стаціонарному лікуванні визначається на підставі даних лікувального закладу, де він перебував на лікуванні. До справи має бути приєднана довідка-розрахунок бухгалтерії цього закладу із записом про вартість одного ліжко-дня та загальну суму фактичних витрат на лікування потерпілого.

У цій справі прокурор в інтересах держави в особі Департаменту охорони здоров'я Закарпатської обласної державної адміністрації звернувся до суду з позовом про відшкодування витрат на стаціонарне лікування особи, яка постраждала від кримінального правопорушення.

Сторонами договору обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів є страхувальник та страховик. Договір укладається з метою забезпечення прав третіх осіб (потерпілих) на відшкодування шкоди, завданої цим третім особам (потерпілим) унаслідок скоєння ДТП за участю забезпеченого транспортного засобу.

Отже, витрати лікувального закладу на лікування потерпілого від злочину не можуть бути відшкодовані за договором обов'язкового страхування страховою компанією.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 05 листопада 2025 року у справі № 308/1463/19 (провадження № 61-17459св24) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/131632792>.

9.2. У спорах про відшкодування шкоди, завданої неналежним наданням медичної допомоги пацієнт доводить наявність шкоди та причинно-наслідковий зв'язок, тоді як медичний заклад повинен спростувати протиправність своїх дій і свою вину. Наявність експертного висновку про причинний зв'язок перекладає на заклад обов'язок його спростування або проведення додаткових експертиз, а вимога до пацієнта доводити вину конкретного лікаря порушує принцип справедливого розгляду

19 листопада 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу ОСОБА_1 у справі за позовом ОСОБА_1 до державної наукової установи «Центр інноваційних медичних технологій Національної академії наук України» (далі – ДНУ «ЦІМТ НАН України»), комунального некомерційного підприємства (далі – КНП) «Київська міська клінічна лікарня швидкої медичної допомоги», треті особи: ОСОБА_2, ОСОБА_3, про відшкодування майнової та моральної шкоди.

На обґрунтування заявлених вимог позивач зазначала, що у 2019 році звернулася до ДНУ «ЦІМТ НАН України» зі скаргами на біль у лівому коліні, де їй було рекомендовано ендопротезування. Через ремонт закладу її 22.04.2019 госпіталізували до КНП «Київська міська клінічна лікарня швидкої медичної допомоги», де 24.04.2019 лікарі (ОСОБА_3 та ОСОБА_2) провели операцію. Післяопераційна реабілітація не здійснювалася, що призвело до втрати рухомості суглоба. Після переведення 07.05.2019 до ДНУ «ЦІМТ НАН України» реабілітація також не проводилася, а лікар ОСОБА_4 не реагував на скарги. У липні 2019 року ОСОБА_2 провів редресацію, тимчасово відновивши рухомість, проте біль, набряк і підвищена температура зберігалися. У вересні 2019 року виявлено стрептокок гемолітичний, 19.06.2020 інфікований протез видалено, а 29.01.2021 проведено ревізійне ендопротезування. Позивач стверджувала, що бездіяльність лікарів порушила її право на своєчасну та належну медичну допомогу та спричинила шкоду, за яку повинні відповідати роботодавці медиків..

Суд першої інстанції відмовив у задоволенні позову, зазначивши, що немає однозначного висновку щодо того, що інфікування позивача стрептококом гемолітичним під час ендопротезування колінного суглоба 24.04.2019 стало наслідком неналежних дій лікарів. Таке впливає з висновку експерта за матеріалами кримінального провадження.

Апеляційний суд погодився з висновками суду першої інстанції, вказавши, що через невстановлення причинно-наслідкового зв'язку між діями лікарів та інфікуванням позивача стрептококом гемолітичним судом було запропоновано призначення у справі повторної чи додаткової судово-медичної експертизи, проте позивач відмовилась від проведення такої експертизи. Отже, позивач не довела, з вини якого саме лікаря відбулося її інфікування.

Верховний Суд не погодився з висновками апеляційного суду, постанову скасував, справу передав на новий розгляд до суду апеляційної інстанції з огляду на таке.

Відповідно до загальних підстав цивільно-правової відповідальності обов'язковому з'ясуванню при вирішенні спору про відшкодування моральної (немайнової) шкоди підлягають наявність такої шкоди, протиправність діяння її заподіювача, наявність причинного зв'язку між шкодою і протиправним діянням заподіювача та вини останнього в її заподіянні.

У справах про відшкодування шкоди, заподіяної неналежним наданням медичної допомоги, діє принцип перерозподілу тягаря доказування – позивач повинен довести наявність шкоди та причинний зв'язок; відповідач доводить відсутність протиправності та вини.

Якщо експертним висновком встановлено причинно-наслідковий зв'язок між медичним втручанням та негативними наслідками для пацієнта внаслідок порушення медичних стандартів (зокрема, порушення умов асептики / антисептики), то саме відповідач (медичний заклад), а не позивач (пацієнт), повинен спростовувати висновок експерта шляхом клопотання про призначення повторної чи додаткової експертизи.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 19 листопада 2025 року у справі № 761/11951/22 (провадження № 61-9125св25) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/131885293>.

10. Справи окремого провадження

10.1. Для встановлення факту перебування онуків на утриманні діда заявник повинен надати належні та допустимі докази, які підтверджують, що матеріальна допомога від утримувача була постійним і основним джерелом засобів для існування малолітніх дітей. Відсутність доказів постійного характеру допомоги та її визначального значення для забезпечення існування малолітніх дітей є підставою для відмови у встановленні юридичного факту перебування на утриманні

05 листопада 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу ОСОБА_1, в інтересах якої діяв адвокат Сільченко С. О., у справі за заявою ОСОБА_1 в інтересах малолітніх дітей ОСОБА_2, ОСОБА_3, заінтересовані особи: військова частина НОМЕР_1, Головне управління Національної гвардії України, про встановлення факту перебування малолітніх дітей на утриманні.

З метою встановлення факту перебування її малолітніх дітей на утриманні її батька для реалізації права на отримання ними як особами, що перебували на утримання загиблого, одноразової грошової допомоги через загибель військовослужбовця заявник просила встановити факт перебування дітей на утриманні діда. На обґрунтування заяви зазначала, що вона є одинокою матір'ю та виховує двох синів, записи про народження яких зроблено відповідно до ч. 1 ст. 135 СК України. Вказувала, що отримує державну соціальну допомогу як одинока малозабезпечена мати, проте суттєву матеріальну допомогу в утриманні дітей надавав її батько (дід дітей), який, зокрема, купував продукти харчування, ліки для її сина, який є особою з інвалідністю. З початком військової агресії РФ проти України її батько був призваний на військову службу до лав ЗСУ та отримавши поранення під час виконання бойового завдання помер в лікарні.

Суд першої інстанції заяву задовольнив, мотивуючи тим, що досліджені судом письмові докази та покази свідків в їх сукупності підтверджують факт перебування малолітніх дітей на утриманні загиблого діда. Допомога, що надавалась дідом для онуків, була постійним та основним джерелом засобів для існування, не враховуючи отримання заявницею державної соціальної допомоги на дітей. Будь-яких даних, які б спростовували факт перебування малолітніх онуків на утриманні діда, судом не встановлено, інших родичів, окрім заявниці та її дітей, загиблий не мав.

Апеляційний суд рішення суду першої інстанції скасував, ухвалив нове судові рішення про залишення заяви без задоволення, керуючись тим, що факт спілкування з онуками, проведення з ними дозвілля, купівля продуктів харчування та дарування подарунків не є доказами перебування дітей на утриманні діда. Заявниця не надала належних і допустимих доказів на підтвердження факту надання дідом матеріальної допомоги, що була постійним і основним джерелом засобів для існування, її малолітнім дітям.

Верховний Суд погодився з висновками апеляційного суду, зазначивши, що надані заявницею докази не є безспірним підтвердженням факту надання її батьком матеріальної допомоги її малолітнім дітям, що була постійним і основним джерелом засобів для існування.

Для встановлення факту перебування на утриманні загиблого військовослужбовця з метою призначення одноразової грошової допомоги відповідно до ЗУ «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» необхідно підтвердити, що члени сім'ї перебували на повному утриманні померлого або одержували від нього допомогу, яка була для них постійним і основним джерелом засобів для існування, навіть якщо утриманець мав інші джерела доходу (заробіток, пенсію, стипендію тощо).

Надання епізодичної матеріальної допомоги дітям не є підставою для визнання їх такими, що перебували на утриманні.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 05 листопада 2025 року у справі № 644/1574/23 (провадження № 61-8629св25) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/131615695>.

11. Застосування норм процесуального права

11.1. Скасування усиновлення є особистим немайновим правом, яке не входить до складу спадщини. Процесуальне правонаступництво можливе лише при переході матеріальних прав від однієї особи до іншої, а оскільки скасування усиновлення припиняє особисті та майнові права й обов'язки між дитиною та її усиновлювачами і відновлює права й обов'язки між дитиною та її батьками чи родичами за походженням, такі правовідносини не допускають правонаступництва

05 листопада 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу представника ОСОБА_5 ОСОБА_6 у справі за позовом ОСОБА_1 до ОСОБА_2, треті особи: ОСОБА_3, ОСОБА_4, служба у справах дітей Чернівецької міської ради, про скасування усиновлення.

Суд першої інстанції позов задовольнив.

Не погоджуючись з рішенням суду першої інстанції, особа, яка не брала участі у справі, ОСОБА_5, оскаржила його в апеляційному порядку.

Апеляційний суд визнав неповажними наведені заявником підстави для поновлення строку на апеляційне оскарження рішення суду першої інстанції та відмовив у відкритті апеляційного провадження, мотивуючи тим, що поновлення строку на апеляційне оскарження після спливу значного періоду часу (19 років) без наявності потреби у виправленні серйозних судових помилок чи недоліків правосуддя може порушити принцип юридичної визначеності (*res judicata*). Особі, яка дізналась про наявність судового рішення, необхідно було з розумним інтервалом часу та добросовісно користуватися належними їй процесуальними правами і неухильно виконувати процесуальні обов'язки, зокрема вжити своєчасних заходів для отримання рішення суду.

Верховний Суд не погодився з висновками апеляційного суду, ухвалу скасував, справу передав для продовження розгляду до суду апеляційної інстанції з огляду на таке.

Процесуальне правонаступництво є похідним від матеріального та можливе лише за наявності переходу матеріальних прав від однієї особи до іншої.

До складу спадщини не входять права та обов'язки, що нерозривно пов'язані з особою спадкодавця, зокрема особисті немайнові права.

У цій справі спір виник щодо скасування усиновлення.

Скасування усиновлення припиняє особисті та майнові права й обов'язки між дитиною та її усиновлювачами та відновлює особисті та майнові права й обов'язки між дитиною та її батьками чи родичами за походженням.

Таким чином, оскільки скасування усиновлення є особистим майновим правом, яке відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 1219 ЦК України не входить до складу спадщини, спірні правовідносини не допускають правонаступництва.

Суд апеляційної інстанції лише в межах відкритого апеляційного провадження має процесуальну можливість зробити висновок щодо вирішення чи невирішення судом першої інстанції питань про права та інтереси особи, яка не брала участі у розгляді справи судом першої інстанції.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 05 листопада 2025 року у справі № 2-2594/2006 (провадження № 61-9745св25) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/131648761>.

11.2. Наслідки ухилення учасника справи від участі в експертизі, передбачені статтею 109 ЦПК України, можуть бути застосовані лише після постановлення ухвали про призначення експертизи та встановлення факту реального ухилення особи від її проведення, тому застосування цих норм без призначення експертизи є передчасним і юридично необґрунтованим

12 листопада 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу ОСОБА_3, в інтересах якої діяв представник адвокат Бохан О. Г. у справі за позовом Товариства з обмеженою відповідальністю «Євротранстелеком» (далі – ТОВ «Євротранстелеком») до ОСОБА_1, ОСОБА_5, ОСОБА_2 про визнання правочинів недійсними.

Суд першої інстанції позов задовольнив.

Справу неодноразово розглядали суди різних інстанцій.

Ухвалою апеляційного суду до участі у розгляді справи залучено ОСОБА_3, як правонаступника відповідача ОСОБА_5.

Апеляційний суд рішення суду першої інстанції змінив, виклавши його мотивувальну частину в редакції своєї постанови.

Апеляційний суд, пославшись на ст. 109 ЦПК України, визнав доведеними обставини про непідписання спірних документів відповідачами, мотивуючи це тим, що відповідачі не надали оригіналів правочинів для проведення експертизи. Суд розцінив ненадання документів як ухилення від участі в експертизі, що унеможливило її проведення, і тому застосував наслідки, передбачені ст. 109 ЦПК України.

Верховний Суд не погодився з висновками апеляційного суду, постанову скасував, справу передав на новий розгляд до суду апеляційної інстанції зазначивши, що застосування передбачених ст. 109 ЦПК України процесуальних

наслідків у вигляді визнання чи відмови у визнанні факту можливе лише у разі умисного ухилення учасника справи від подання експертам необхідних матеріалів, документів або іншої участі в експертизі, якщо без цього провести експертизу неможливо. Такі наслідки можуть бути застосовані судом виключно після постановлення ухвали про призначення експертизи та підтвердження факту умисного ухилення особи від участі в експертизі.

У цій справі ухвал про призначення почеркознавчої експертизи судом постановлено не було.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 12 листопада 2025 року у справі № 346/5502/22 (провадження № 61-10976св25) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/131822096>.

11.3. Розгляд апеляційної скарги у справах про стягнення аліментів без визначеної ціни позову не може здійснюватися без повідомлення учасників справи. Апеляційний суд вправі застосувати спрощене позовне провадження без виклику сторін лише після належного визначення ціни позову та перевірки, що вона не перевищує встановлені ЦПК України межі. У випадку невизначеної ціни позову сторони у справі повинні бути повідомлені про дату, час і місце розгляду справи

12 листопада 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку письмового провадження касаційну скаргу ОСОБА_1, подану представником ОСОБА_4, у справі за позовом ОСОБА_1 до ОСОБА_2, треті особи: Релігійна організація «Управління Вознесенської єпархії Української православної церкви», Київська митрополія Української православної церкви, ОСОБА_3, про стягнення аліментів на утримання дитини за минулий час.

Суд першої інстанції, з висновками якого погодився суд апеляційної інстанції, у задоволенні позову відмовив.

Верховний Суд не погодився з висновками апеляційного суду, скасував його постанову та передав справу на новий розгляд, наголосивши, що за відсутності у матеріалах справи достовірних відомостей про ціну позову апеляційний суд не має правових підстав розглядати справу без повідомлення учасників, навіть якщо категорія справи формально дає можливість застосувати спрощене позовне провадження згідно зі статтею 369 ЦПК України.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 12 листопада 2025 року у справі № 523/18770/23 (провадження № 61-6756св25) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/131852852>.

11.4. Районні територіальні центри комплектування та соціальної підтримки є відокремленими підрозділами та не мають статусу юридичних осіб. Філії і представництва без статусу юридичної особи не мають цивільної процесуальної дієздатності й не можуть бути стороною у цивільному процесі. Тому справи, в яких відповідачем зазначено таку філію чи представництво, не підлягають розгляду, оскільки відсутня належна сторона, а отже неможливо вирішити цивільний спір

12 листопада 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку письмового провадження касаційну скаргу ОСОБА_1, яка підписана представником ОСОБА_6, у справі за позовом ОСОБА_1 до територіального центру комплектування та соціальної підтримки про встановлення факту перебування на утриманні.

Суд першої інстанції, з висновками якого погодився суд апеляційної інстанції, у задоволенні позову відмовив.

Верховний Суд не погодився з висновками судів, судові рішення скасував, провадження у справі закриття з огляду на таке.

Районні територіальні центри комплектування та соціальної підтримки є відокремленими підрозділами відповідних територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки, а відтак не мають статусу юридичних осіб.

Згідно з ч. 3 ст. 95 ЦК України філії та представництва не є юридичними особами. Оскільки цивільну процесуальну дієздатність мають лише фізичні особи, які досягли повноліття, та юридичні особи (ч. 1 ст. 47 ЦПК України), відокремлені підрозділи без статусу юридичної особи не можуть бути учасниками цивільного процесу.

Справа за участю таких підрозділів не підлягає розгляду в порядку цивільного судочинства, що є підставою для закриття провадження у справі відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 255 ЦПК України.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 12 листопада 2025 року у справі № 524/7691/23 (провадження № 61-8386св25) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/131852834>.

11.5. На етапі вирішення питання про прийняття заяви про перегляд заочного рішення суд першої інстанції перевіряє виключно її відповідність вимогам ст. 285 ЦПК України щодо форми та змісту, у тому числі наявність зазначених заявником обставин, які вказують на поважність причин його неявки чи неповідомлення суду. Натомість оцінка того, чи є такі причини поважними,

здійснюється судом уже під час розгляду заяви по суті відповідно до ст. 288 ЦПК України, а не на стадії вирішення питання про її прийняття

12 листопада 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу ОСОБА_1 у справі за позовом Товариства з обмеженою відповідальністю «Бізнес Позика» до ОСОБА_1 про стягнення заборгованості за кредитним договором.

Суд першої інстанції ухвалив заочне рішення, яким позов задовольнив.

Ухвалою суду першої інстанції, залишеною без змін постановою апеляційного суду, заяву відповідача про перегляд заочного рішення визнано неподаною та повернуто з підстав неусунення заявником недоліків заяви про перегляд заочного рішення у спосіб, визначений ухвалою суду про залишення заяви без руху.

Верховний Суд не погодився з висновками судів, судові рішення скасував, справу передав до суду першої інстанції для вирішення питання про прийняття заяви про перегляд заочного рішення, вказавши про те, що оцінку поважності / неповажності причин неявки відповідача в судові засідання та (або) неповідомлення їх суду, суд надає під час розгляду заяви про перегляд заочного рішення по суті відповідно до ст. 288 ЦПК України, а не під час вирішення питання про прийняття такої заяви.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 12 листопада 2025 року у справі № 572/3202/24 (провадження № 61-6911св25) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/131852783>.

11.6. Залишення зустрічного позову без розгляду на стадії апеляційного перегляду з мотивів пропуску строку його подання є неправомірним, якщо суд першої інстанції вже вирішив його по суті, оскільки чинне процесуальне законодавство не передбачає такої підстави для відмови у розгляді зустрічного позову

12 листопада 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку письмового провадження касаційну скаргу Шевченківської районної адміністрації Львівської міської ради у справі за позовом ОСОБА_1 до Шевченківської районної адміністрації Львівської міської ради, третя особа – Львівська міська рада, про визнання права користування житловим приміщенням та зобов'язання до вчинення дій; за зустрічним позовом Шевченківської районної адміністрації Львівської міської ради до ОСОБА_1, третя особа – Львівська міська рада, про виселення.

Суд першої інстанції протокольною ухвалою зустрічний позов прийняв до розгляду та об'єднав в одне провадження з первісним позовом.

Суд першої інстанції у задоволенні первісного позову відмовив, зустрічний позов задовольнив.

Апеляційний суд рішення суду першої інстанції скасував, ухвалив нове судове рішення, яким у задоволенні позовів відмовив.

Верховний Суд не погодився з висновками апеляційного суду в частині вирішення зустрічних позовних вимог, рішення суду в цій частині скасував та направив справу в цій частині на новий розгляд до суду апеляційної інстанції, вказуючи на те, що суд не з'ясував належним чином правовий статус Шевченківської районної адміністрації Львівської міської ради, обсяг її повноважень, у тому числі делегованих міською радою. Апеляційний суд не перевіряв законність і обґрунтованість рішення районного суду в частині вирішення зустрічного позову, а лише обмежився помилковими процесуальними підставами для скасування рішення.

Повторно переглядаючи справу в апеляційному порядку, суд апеляційної інстанції рішення районного суду в частині вирішення зустрічного позову скасував, зустрічний позов залишив без розгляду.

Постанову апеляційного суду мотивовано тим, що місцевий суд допустив порушення норм процесуального права, безпідставно розглянув по суті зустрічний позов та ухвалив оскаржуване рішення при наявності передбачених процесуальним законом підстав для його повернення (залишення без розгляду).

Верховний Суд не погодився з висновками апеляційного суду, постанову скасував, справу передав на новий розгляд до суду апеляційної інстанції, зазначивши, що апеляційний суд не має процесуальних повноважень залишати зустрічний позов без розгляду на підставі пропуску строку його подання, якщо суд першої інстанції вже ухвалив рішення по суті заявлених зустрічних позовних вимог.

Застосування наслідків неподання або несвоечасного подання зустрічного позову на стадії апеляційного провадження суперечить послідовності процесуальних дій, встановлених ЦПК України

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 12 листопада 2025 року у справі № 466/7823/22 (провадження № 61-2248св25) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/131852779>.

11.7. У разі заподіяння шкоди здоров'ю внаслідок ДТП за участю транспортного засобу з іноземною реєстрацією, щодо якого видано страховий сертифікат «Зелена картка», або незастрахованого транспортного засобу належним

відповідачем щодо позовних вимог, що підлягають задоволенню за рахунок регламентних виплат, є Моторне (транспортне) страхове бюро України

12 листопада 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу ОСОБА_1, подану його представником адвокатом Янчуком М. О., у справі за позовом ОСОБА_1 до ОСОБА_2, третя особа – Моторне (транспортне) страхове бюро України (далі – МТСБУ), про відшкодування майнової та моральної шкоди, завданої злочином.

На обґрунтування заявлених вимог позивач зазначав, що 06.04.2020 водій автомобіля «Volkswagen Golf» (угорська реєстрація PIU 953) порушив ПДР, виїхав на зустрічну смугу та скоїв наїзд на пішохода. Унаслідок ДТП позивач отримав тілесні ушкодження середнього ступеня тяжкості, що спричинили тривалий розлад здоров'я, втрату працездатності та встановлення третьої групи інвалідності. Автотехнічна експертиза підтвердила технічну причетність водія до ДТП, а його дії кваліфіковано за ч. 1 ст. 286 КК України. Кримінальне провадження закрито через закінчення строків давності, водія звільнено від кримінальної відповідальності. Позивач стверджує, що ДТП завдало йому майнової та моральної шкоди.

Суд першої інстанції, з висновками якого погодився апеляційний суд, позов про стягнення моральної шкоди задовольнив частково, проте відмовив у задоволенні вимог про стягнення майнової шкоди, мотивуючи тим, що ОСОБА_2 є неналежним відповідачем за вимогою про відшкодування шкоди, заподіяної здоров'ю, оскільки належним відповідачем у частині позовних вимог, що підлягають задоволенню за рахунок регламентних виплат, є МТСБУ.

Верховний Суд погодився з висновками судів огляду на таке.

МТСБУ є належним відповідачем щодо вимог, які підлягають задоволенню за рахунок регламентних виплат, у справах про відшкодування шкоди, завданої транспортним засобом, власник якого не застрахував свою цивільно-правову відповідальність, або транспортним засобом, зареєстрованим в іншій країні, щодо якого було видано іноземний страховий сертифікат «Зелена картка».

Обов'язок відшкодування шкоди в обсязі регламентних виплат покладається на МТСБУ за рахунок коштів фонду захисту потерпілих (ст. 41 ЗУ «Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів»).

Пред'явлення позову до винуватця ДТП замість МТСБУ в частині вимог, що підлягають задоволенню за рахунок регламентних виплат, є пред'явленням позову до неналежного відповідача та підставою для відмови у задоволенні позову.

Визначення відповідачів, предмета та підстав спору є правом позивача.

Відсутність клопотання позивача про залучення МТСБУ як співвідповідача, незважаючи на вжиття судом процесуальних заходів сприяння, є підставою для відмови у задоволенні позову щодо майнових вимог до неналежного відповідача.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 12 листопада 2025 року у справі № 285/3662/23 (провадження № 61-15903св24) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/131852924>.

11.8. Апеляційний суд не наділений повноваженнями закривати провадження з підстав його помилкового відкриття або повторно оцінювати поважність причин пропуску строку після їх поновлення. Подання недостовірних відомостей з метою неправомірного поновлення строку може бути кваліфіковано як зловживання процесуальними правами та тягне відповідальність відповідно до ст. 44 ЦПК України

19 листопада 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу Львівської міської ради у справі за заявою ОСОБА_1 та приватного підприємства «Перлина Львова» (далі – ПП «Перлина Львова»), заінтересована особа – Обласне комунальне підприємство Львівської обласної ради «Бюро технічної інвентаризації та експертної оцінки», про встановлення факту володіння та визнання права власності.

Суд першої інстанції заяву задовольнив.

Не погодившись з рішенням суду першої інстанції, Львівська міська рада, яка не брала участі у справі, подала апеляційну скаргу.

Ухвалою апеляційного суду поновлено Львівській міській раді строк на апеляційне оскарження рішення суду першої інстанції та відкрито апеляційне провадження.

Апеляційний суд закрив апеляційне провадження за апеляційною скаргою Львівської міської ради на рішення суду першої інстанції, мотивуючи тим, що із оскарженням рішенням суду першої інстанції Львівська міська рада була ознайомена станом на 23.11.2021, однак апеляційну скаргу подала лише у листопаді 2024 року, що свідчить про відсутність поважних причин для поновлення строку на апеляційне оскарження та є підставою для закриття апеляційного провадження.

Верховний Суд не погодився з висновками апеляційного суду, постанову скасував, справу передав для продовження розгляду до суду апеляційної інстанції з огляду на таке.

Подання апеляційної скарги з пропуском строку та із зазначенням у клопотанні про поновлення строку неправдивих відомостей про дату

отримання судового рішення спрямоване на неправомірне отримання процесуального права на апеляційне оскарження поза межами встановлених законом строків і є обставинами, що аналогічні до обставин, які за ч. 2 ст. 44 ЦПК України можуть бути визначені як дії, що суперечать завданню цивільного судочинства.

У випадку коли після відкриття апеляційного провадження, що відбулось за відсутності матеріалів справи, встановлено, що строк на апеляційне оскарження судового рішення поновленню не підлягав, зокрема, через те, що причини, на які посилався заявник і які стали підставою для поновлення строку, є неповажними, а отримання заявником вперше копії оскаржуваного судового рішення у день, зазначений ним, не підтвердилося і спростовано матеріалами справи, які надійшли до суду після відкриття провадження і їх витребування із суду першої інстанції, суд апеляційної інстанції може визнати це зловживанням процесуальними правами на підставі ч. 2 ст. 44 ЦПК України.

Повноваження суду апеляційної інстанції вичерпним способом визначені та врегульовані в ЦПК України. Надання повноважень суду апеляційної інстанції на ухвалення певних процесуальних рішень з підстав, не передбачених процесуальним законом, є порушенням принципу законності, що полягає в обов'язку суду неухильно дотримуватися у своїй діяльності приписів Конституції та законів України.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 19 листопада 2025 року у справі № 2-о-182 (провадження № 61-8699св25) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/132043529>.

11.9. Чоловік, який вважає себе біологічним батьком дитини, має право на позов про визнання батьківства незалежно від запису в Книзі реєстрації народжень або заяв іншої особи. Ухилення матері від генетичної експертизи розцінюється як спроба приховати істину, а обов'язок повідомлення про призначення експертизи покладається на суд

26 листопада 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу ОСОБА_1 у справі за позовом ОСОБА_1 до ОСОБА_2, ОСОБА_3 про встановлення батьківства та виключення з актового запису про народження відомостей про батька.

Суд першої інстанції у задоволенні позову відмовив, мотивуючи своє рішення тим, що неодноразово призначена у справі відповідна експертиза, не була проведена, оскільки відповідач з малолітнім сином не з'являлися до експертної установи для відбору біологічних зразків.

Апеляційний суд відмовив у призначенні молекулярно-генетичної експертизи, зазначивши, що справа перебуває в апеляції з липня 2024 року, попередні експертизи не було проведено через неявку відповідачки з дитиною, а позивач не забезпечив повідомлення відповідача. Суд підкреслив, що при призначенні експертизи за клопотанням однієї сторони саме вона зобов'язана вживати належні заходи для її проведення.

Апеляційний суд погодився з висновками суду першої інстанції, додатково зазначивши, що отримана під час судового розгляду справи інформація не дає можливості встановити фактичне місце проживання / перебування відповідача та дитини, а відправлення кореспонденції на адресу, вказану позивачем, повертається до суду в переважній більшості з відміткою «за відсутністю адресата за вказаною адресою», що свідчить про те, що відповідач не володіє інформацією про розгляд цієї справи, а також про постановлені ухвали про призначення експертизи.

Верховний Суд не погодився з висновками апеляційного суду, постанову та ухвалу цього суду скасував, справу передав на новий розгляд до суду апеляційної інстанції з огляду на таке.

За загальним правилом збирання доказів у цивільних справах не є обов'язком суду, однак процесуальний закон передбачає винятки із цього правила, зокрема, суд має право збирати докази, що стосуються предмета спору, з власної ініціативи у випадках, коли це необхідно для захисту малолітніх чи неповнолітніх осіб.

Оскільки саме на суд покладено обов'язок повідомити учасників справи про розгляд справи та призначення судом експертизи, тому суд з урахуванням наявної у його розпорядженні інформації, у тому числі наданої позивачем, а також отриманої додатково, має вжити заходів до повідомлення відповідачів про судовий розгляд справи та про призначення експертизи у разі постановлення відповідної ухвали.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 26 листопада 2025 року у справі № 694/2322/22 (провадження № 61-6089св25) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/132164217>.

11.10. У спорах про виселення зі службового житла, де зареєстрована та проживає неповнолітня дитина, ця дитина має бути залучена до участі у справі як відповідач, а не як третя особа

26 листопада 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційні скарги ОСОБА_1, ОСОБА_2, в інтересах яких діяв адвокат Глущенко О. С., у справі за позовом Львівського національного

університету ім. І. Франка до ОСОБА_1, ОСОБА_2, треті особи: ОСОБА_3, ОСОБА_4, про визнання осіб такими, що втратили право користування житловим приміщенням, та виселення.

Суд першої інстанції позов задовольнив частково, виселив відповідачів із службового житла, зауваживши, зокрема, про те, що право користування спірною квартирою ОСОБА_2 є похідним від права ОСОБА_1, а право дитини на користування житлом за загальним правилом не є самостійним і походить від права на житло її батьків.

Апеляційний суд змінив рішення суду першої інстанції, виклав мотивувальну частину в редакції своєї постанови.

Верховний Суд не погодився з висновками судів, судові рішення скасував, ухвалив нове судові рішення про відмову у задоволенні позову з огляду на таке.

Суди встановили, що у спірній квартирі зареєстрована неповнолітня дочка відповідачів.

Виселення батьків порушує, зокрема, права та інтереси дитини.

Дитину було залучено до участі у справі як третю особу, проте права, визначені ЦПК України для третьої особи, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору, і відповідача є різними за своїми правовим значеннями та впливом на процес; права відповідача значно ширші, ніж права третьої особи, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору.

Заяв чи клопотань про залучення неповнолітньої дитини відповідачем позивач не заявляв, що є самостійною підставою для відмови в задоволенні позову.

Встановивши неналежний склад учасників справи, суд не вирішує позов по суті.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 26 листопада 2025 року у справі № 711/5752/24 (провадження № 61-6662св25) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/132164194>.

11.11. Якщо закінчення річного строку на апеляційне оскарження судового рішення припадає на вихідний день, останнім днем строку є перший після нього робочий день. Подання апеляційної скарги в такий робочий день вважається вчиненим у межах строку, а не після його спливу. Суд апеляційної інстанції не може відмовити у відкритті апеляційного провадження на підставі ч. 2 ст. 358 ЦПК України через нібито пропуск річного строку, якщо апеляційну скаргу подано в перший робочий день після вихідного, на який припадало закінчення річного строку

26 листопада 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного

позовного провадження касаційну скаргу Державного підприємства «Науково-дослідний і проектний інститут містобудування» (далі – ДП «Науково-дослідний і проектний інститут містобудування») у справі за позовом ОСОБА_1 до ДП «Науково-дослідний і проектний інститут містобудування» про стягнення грошових коштів.

Суд першої інстанції позов задовольнив.

Апеляційний суд у відкритті апеляційного провадження відмовив, мотивуючи своє рішення тим, що апеляційну скаргу подано до суду більше ніж через один рік після ухвалення судового рішення. Заявник не просив поновити строк на апеляційне оскарження із зазначенням правових підстав для його поновлення.

Верховний Суд не погодився з висновками апеляційного суду, ухвалу скасував, справу передав до суду апеляційної інстанції для продовження розгляду зі стадії відкриття апеляційного провадження з огляду на таке.

У цій справі встановлено, що рішення суду першої інстанції ухвалено 24.11.2023, дата складання повного тексту невідома.

Процесуальний строк починається з наступного дня після відповідної дати або настання події (ст. 123 ЦПК України). Якщо останній день припадає на вихідний чи святковий день, строк продовжується до першого робочого дня (ч. 3 ст. 124 ЦПК України).

Останнім днем річного строку на подання апеляційної скарги був 25.11.2024 (23.11.2024 – субота). Строк не вважається пропущеним, якщо документи здані на пошту чи передані іншими засобами зв'язку до його закінчення (ч. 6 ст. 124 ЦПК України).

25.11.2024 ДП «Науково-дослідний і проектний інститут містобудування» засобами поштового зв'язку надіслало апеляційну скаргу до суду.

Отже, апеляційну скаргу подано у межах річного строку.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 26 листопада 2025 року у справі № 362/2755/22 (провадження № 61-1850св25) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/132164290>.

11.12. Для зупинення провадження у справі відповідно до п. 10 ч. 1 ст. 252 ЦПК України у зв'язку з переглядом судового рішення в касаційному порядку ВП ВС необхідна наявність подібних правовідносин, які оцінюються за змістовим, суб'єктним та об'єктним критеріями, причому змістовий критерій є ключовим. Відмінності за предметом, підставами позову, умовами застосування норм або частково за суб'єктним складом свідчать про відсутність подібності правовідносин та підстав для зупинення провадження. Апеляційний суд не може

застосовувати зазначену норму для зупинення провадження, якщо справа ще не прийнята до провадження ВП ВС

26 листопада 2025 року Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу заступника керівника Донецької обласної прокуратури у справі за позовом керівника Слов'янської окружної прокуратури, який діє в інтересах Миколаївської міської ради Краматорського району Донецької області, повноваження якої виконує Миколаївська міська військова адміністрація, до Головного управління Держгеокадастру у Донецькій області, ОСОБА_1, ОСОБА_2 про визнання недійсним наказу, витребування земельної ділянки.

Суд першої інстанції позов задовольнив частково.

Апеляційний суд за власною ініціативою зупинив апеляційне провадження у справі до закінчення розгляду ВП ВС справи № 367/8835/16, вважаючи наявними підстави для зупинення.

Верховний Суд не погодився з висновками апеляційного суду, ухвалу скасував, справу передав для продовження розгляду до суду апеляційної інстанції з огляду на таке.

Визначаючи наявність підстав для зупинення провадження, передбачених ст. 252 ЦПК України, суд має враховувати, що п. 10 ч. 1 цієї статті застосовується тоді, коли в іншій справі, що переглядається у касаційному порядку, вирішуються питання у подібних правовідносинах, і від результатів її розгляду залежить можливість розгляду справи в апеляційній інстанції.

Правовідносини є неподібними, якщо вони відрізняються за предметом і підставами позову, умовами застосування правових норм та суб'єктним складом. Зокрема, не є подібними справи, де спірні земельні ділянки мають різне цільове призначення (сільськогосподарське або лісгосподарське), належать до різних категорій земель (природно-заповідного фонду чи ні), мають різних розпорядників, різняться підставами позову (незаконне повторне отримання або порушення порядку передання у власність), а також різняться видами позовів (віндикаційний чи негаторний).

Формальне вирішення питання про зупинення провадження без належної оцінки подібності правовідносин порушує принцип розумності строків розгляду справи.

Крім того, зупинення провадження є неправомірним, якщо станом на момент постановлення ухвали про зупинення провадження справу ще не було прийнято до розгляду ВП ВС.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 26 листопада 2025 року у справі № 243/3483/22 (провадження № 61-8230св25) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/132196925>.

Огляд судової практики Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду (актуальна практика). Рішення, внесені до ЄДРСР, за листопад 2025 року / Упоряд.: управління аналітичної та правової роботи Касаційного цивільного суду департаменту аналітичної та правової роботи / Відпов. за вип.: суддя ВС у КЦС, секретар Пленуму ВС, канд. юрид. наук, доцент Д. Д. Луспеник. Київ, 2025. – 56 с.

Застереження: видання містить короткий огляд деяких судових рішень Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду. У кожному з них викладено лише основний висновок щодо правового питання, яке виникло у справі. Для правильного розуміння висловленої в судовому рішенні правової позиції необхідно ознайомитися з його повним текстом, розміщеним у Єдиному державному реєстрі судових рішень.

Стежте за нами онлайн

 fb.com/supremecourt.ua

 [@supremecourt_ua](https://www.instagram.com/supremecourt_ua)

 t.me/supremecourtua

 x.com/supremecourt_ua

 so.supreme.court.gov.ua